

Фото Георгія Лук'янука

Пам'яті Небесної Сотні. Батько Героя України Устима Голоднюка — Володимир Голоднюк. 20 лютого 2018 року

Наталія ГУМНИЦЬКА,
Львів

«Доборолась Україна до самого краю...»

Саме ці слова, написані нашим генієм з глибини зболеного серця понад 160 років тому, виривають у сотень тисяч українців, які не можуть змиритися зі ставленням нашої постмайданної влади до української, «начебто» державної мови згідно з найвищим законом держави — Конституцією України. Останньою краплею терпіння стало мовчання гаранта Конституції України Петра Порошенка на численні звернення українських громадських організацій, патріархів нашої культури, окремих Героїв України (зокрема, Ади Роговцевої) і, нарешті, попередників сьогоднішнього президента — Леоніда Кравчука, Леоніда Кучми, Віктора Ющенка — оголосити 2018 рік «Роком утвердження державної мови». Мабуть, це перший прецедент в історії державотворення. Абсурдна ситуація!

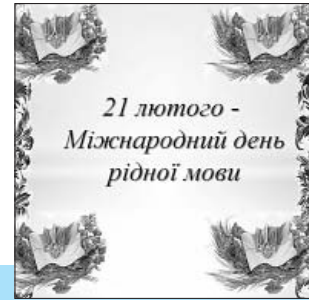
То чи не Президент Порошенко повинен був би виступити з такою ініціативою у перший день свого президентства, одразу після інавгурації?! І не лише на рік, а поставити мовну проблему в центрі гуманітарної політики, гуманітарної стратегії держави з огляду на більш ніж трьохсотлітню історію нищення української мови, її яскравих творців і захисників імперськи налаштованим північним сусідом та його мовною мотивацією окупації наших земель у XXI столітті. Чи мислимо, щоб до президентів Франції, Англії, Німеччини, Угорщини чи Польщі з таким проханням могли звертатися їхні попередники чи інтелігенція?! Такої зневаги до найфундаментальнішого атрибута держави, як мова, годі уявити. Це не просто мова. Це мова великого народу щонайменше з тисячолітньої історією, історією могутньої європейської держави — Київської Русі, родичатися з якою бажали родини тої ж таки Франції, Англії, Угорщини, Норвегії. Це мова автора світового літературного шедевра «Слова о полку Ігоревім» XII ст. (написана давньоукраїнською мовою) і нашого Пророка всесвітньо відомого Тараса Шевченка! Це приниження гідності всіх борців за Україну і її мову, це цинічна зневага до загиблих героїв Небесної Сотні та нині сухих українців, яких, за різними оцінками, є всього 30-40 мільйонів! То що, Україна без українців і, відповідно, без української мови?! Можна назвати багато фактів про різні способи та механізми нищення української мови впродовж останніх чотирьох років. Про це досить докладно йдеться у публікаціях Всеукраїнського тижневика «Слово Просвіти», зокрема і в переконливій статті Любові Голоти «Красномовне мовчання Президента» (ч. 7 за 2018 р.). Вельмишановний публіцист не менш вельмишанованої газети «День» у нещодавній

блискучій публікації, яка цілком справедливо збурила соцмережі, назвав українське суспільство «мовчазними ягнятами». Безперечно, цей діагноз у широкій масі справедливий. Проте хто цих «мовчазних ягнят» має вчити, вести за собою? І мимоволі зринає думка: чи міг би стати Президентом України Тарас Шевченко, який свого часу порушував питання про появу українського Вашингтона із його праведним законом? Видається, що саме такий чоловік, для якого Україна була понад усе, і мав би стати біля її керма. Згадаймо лишень: «Я так її, / Я так люблю / Мою Україну убогу, / Що проклену святого Бога, / За неї душу погублю!». Який це відчайдушний крик зболеного серця насправді глибоковіруючого Шевченка! Шевченка, який писав: «Я всю мізерію оддав / Моїй Україні-небозі...». А насправді поклав на вівтар Вітчизни своє життя. Свій творчий потенціал, усю творчу енергію він спрямував на відродження України, її героїчної минушини. Геніальний і визнаний художник, він чітко зрозумів, що воскресити свій народ, підняти у ньому національну гідність він зможе лише його рідним сло-

вом: «...Ради їх, / Людей закованих мов їх, / Убогих, нищих... Возвеличу / Малих отих рабів німих! / Я на сторожі коло їх / Поставлю слово». Як «много важить слово» в житті кожного народу, свідчать рядки з передмови до нездійсненого видання «Кобзаря» 1847 року: «...пишіть і друкуйте... А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово». Або такі поетичні одкровення: «Ну що б, здавалося, слова... / Слова та голос — більш нічого, / А серце б'ється — ожива, / Як їх почує!.. Знать, од Бога / І голос той, і ті слова / Ідуть меж люди!». Вражає турбота Шевченка про переклад із давньоукраїнської (давньоруської) мови на сучасну величній пам'ятки Київської Русі «Слова о полку Ігоревім». Про це красномовно свідчать рядки поета до А. Й. Козачковського (1864): «Вони гласу моєму, друже мій єдиний, пришли мені текст «Слова о полку Ігоря», а то на твоїй душі буде гріх, як не буде воно, те «Слово», переведено на наш задушевний прекрасний язик».

Закінчення на стор. 3

КОЛИ СКАСУЮТЬ ОКУПАЦІЙНИЙ ЗАКОН?

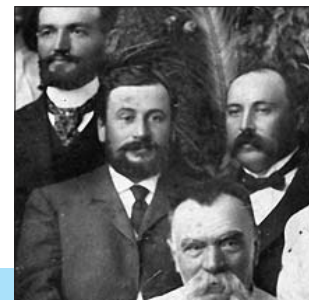
3

ПРО КОНКУРС ПЕТРА ЯЦИКА

6

ПОТУЖНА СИЛА РІДНОГО СЛОВА

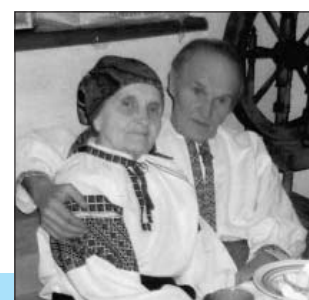
8-9

«ГЕТЬ ВІД МОСКВИ!»

13

ПОДВИЖНИКИ «ПРОСВІТИ»

14-15

Галина ПАГУТЯК,
лауреат Національної премії
ім. Т. Г. Шевченка

Герої і жертви

Після 18 лютого 2014 року українці вже ніколи не зможуть жити так, як раніше. Як і американці після 11 вересня. Оті всі страхи, що ми знову станемо такими, як до того — наївними, довірливими, — безпідставні. Шалений наступ контрреволюції, самобичування, колотнечі між колишніми союзниками — свідчать про те, що ми змінюємось. І що вже навіть не попід Клааса стукає нам у серце, а все тіло суспільства, тобто свідомої його частини, — відкрита рана. У когось вона кровоточить, у когось гние, інфікована розчаруванням, але вона не загоїться ще дуже-дуже довго.

Цілий світ бачив розстріл у прямому ефірі на Майдані, але не варто сподіватися на співчуття. Консумований, комфортний світ європейців не відчув того катарсису і того жаху, що пережили ми. Мені здається, що з часом ми занурюватимемося у ще більший стрес, бо така природа посттравматичного синдрому. Спершу витіснення жальливих спогадів, а потім болісний приплив.

Ми досі не можемо досягнути масштабів несправедливості, доведеної до абсурду, і такої самої тотальної безкарності. Навіть більше: жертви винні в то-

му, що їхні кати не покарані. Я маю на увазі оці стогони: за що українці вмирали на Майдані і за що гинуть наші хлопці на сході. Ніхто, звісно, не визнає, що вони винні в тому, як нам зараз погано живеться при цій нелюбованій владі. Але наголошувати на тому, що ці смерті даремні, — по суті, те саме. І на це ставить зараз ворожа пропаганда, підмінюючи героїв жертвами.

Добровільна саморусифікація, яка відбувається зараз по всій Україні, має в основі свій страх перед потенційним окупантом. Жертва вважає, що якщо буде гарно поводитися, їй подарують життя. За нею не придуть серед ночі й не внесуть у розстрільні списки. Я

певна, що такі списки існують навіть у Львові. Як це було 1939 року. Масові зачистки й депортації готувалися заздалегідь. Це не стерлося з пам'яті, це в крові. Безкінечні окупації ХХ століття змушували українців виживати й підлаштовуватись. Я бачила дівочий співаник 1947 року, де поміж українських народних пісень були переписані російські. Вони не асоціювались з окупацією, ні, їх відділяли від ворога, як відділяють зараз Машу з ведмедями і російський реп українські діти, як дорослі відділяють серіали про російський спецназ від убивць українців на Донбасі. Хоч ми і не завойовані, і не переможені, але готовність стати жертвою, а не героєм, все ще дуже висока.

Леонід ФРОСЕВИЧ

За це віддали життя кращі сини та доньки нашого народу. І ми стаємо на коліна перед Небесною Сотнею, низько схиляємо голови перед тими, кого скалічила банда. Боляче, що заможне, квітуче життя в Україні так і не настало (хоч і прогнали Януковича, хоч і безвіз діє), що у країні неспокій, що на фронті гинуть наші воїни. (А скільки вже полягло нашого цвіту на тому Донбасі! Маємо Небесну Армію. Та чи ж ТАК має бути? Хто відповідь?)

Щодня економічна скрута заганає людей у зuboжіння, посилює розпач і зневіру. Ми хочемо кари для вбивць, а її немає... Прагнемо справедливості, але вона — як примара. Волимо, щоб щодня, щомиті торжествували закон для усіх, але це — утопія. У нас закон усе ще як дишло...

Розриває душу на шматки, коли стаєш свідком, як бабусі та дідуся відгукуються про чергове одержання своїх — підвищених! — пенсійних виплат. Дивишся на їхні натружені руки, на сльози в згорьованих очах — і пропикає питання: за що?

Спостерігаєш, як вмирають села... І немає відповіді, чому така наруга над Україною, колишній квітучим краєм?

Коли хапають якогось казнокрада, думаєш: ну ось, нарешті, хоч цього посадять за ґрати. Але минає день-другий, і “арештант” уже на волі, бо цей чоловік заплатив десятки мільйонів гривень застави...

Буває, що “арештант” раптом “хворіють”, їх привозять до суду на інвалідних візках, на ліжках-каталках, і вони з-під картатих ковдр глаголять, що є “інвалідами”, що вірою і правдою служать українському народові. І судді “ретельно” дбають, щоб не порушити права цих “інвалідів”.

А згодом усе забувається: і суди, і ковдри, і обвинувачення... Підозрювані десь “розчиняються”, обстоюючи своє право далі грабувати країну на великих посадах. От скажіть, що сталося з двома колишніми начальниками ДСНС, яких під час каденції уряду Яценюка публічно звинуватили у розкраданні? Їх “взяли” просто в урядовій залі, перед телекамерами. А про це вже не кажуть. Не актуально...

За це боролися на майданах? Оце і є торжество Революції гідності?

Так, банда Януковича дав-

Майдан наших надій і сподівань

Мільйони співвітчизників вийшли на вулиці та площі, щоб сказати: ми — не бидло, ми хочемо жити так, як у цивілізованому світі, ми проти російського феодального ярма.

но наживала п'ятами. Хто скаже, чому “з молотка” не продано жодного маєтку цих українонанависників, цих зрадників свого народу? Лише у Київській області таких маєтків-резиденцій — кілька десятків. Це “хатинки” і Пшонки, і Захарченка, і Ключевих... Держава ніч не зробила, щоб їхні дачі продати, а кошти віддати пенсіонерам, дітям-сиротам, пораненим воїнам...

Чому зрадники — Азаров, Пшонка, Захарченко та інші — досі мають найвищі нагороди й звання? Ніхто їх “не розжалував”, не здер погони. Вони носять відзнаки “Лицар закону”, “Почесний працівник прокуратури”... Хизуються, що ми — лохи, а вони — генерали та найвищі державні радники.

А держава на цю несправедливість не звертає уваги! Мабуть, вона й далі вважає, що

екс-міністр Клименко — “Лицар закону”, а Пшонка має право носити погони з “маршальською” зіркою. Чому Захарченко досі генерал внутрішньої служби?

Оце і є Революція гідності? Ні, не на таке життя заслугоує наш працьовитий, совісний, волелюбний, надзвичайно розумний народ. Ще й дуже терплячий, бо чекає, що ось-ось наша влада прокинеться, схаменеться. І вийде до громади і скаже, що не ганятиметься за мільйонами-мільярдами, не ховатиме гроші в офшорах, не кривитиме душу, не буде чужою для своїх людей.

Влада боїться простих українців, страшенно боїться: вона далека від них, вона не живе болями й тривогами свого народу.

А так хочеться, щоб все бу-

ло інакше, правдиво, щоб владні тузи йшли до людей без помічників, без охорони, без ескортів, без піару, щоб це було щиро, щоб не брехали, щоб було надзвичайно високе і совісне служіння своєму народові.

Щоб вожді політичних партій, зокрема опозиційних, не дерлися за місце біля годівниці, не билися за булаву за допомогою

нечесних прийомів, цинічних обіцянок...

Щоб не було зради...

І якщо таке станеться, то люди відразу це відчують, зрозуміють, хто є хто. Тоді можна сказати, що Революція гідності перемогла. Будьмо реалістами. Прийдімо на Алею Героїв Небесної Сотні, запалимо свічку, помовчимо в журбі. Слава Україні! Героям Слава!

«Доборолась Україна до самого краю...»

Закінчення. Початок на стор. 1

А у листі до Й. М. Бодянського 1854 року його задум перекласти “Слово” звучить так: “Бачиш, у мене давно вже думка заворушилась перевести його, те слово на наш милий, на наш любий український язик”. Чи багато з наших перших осіб України говорили так ніжно про українську мову?! Дивує глибина розуміння Шевченком актуальності потреб вивчати, знати та робити висновки з історичних перемог і поразок. Зокрема в листі до Й. М. Бодянського він наголошує: “...історію потурбуйте, будьте ласкаві, ви писать...Тільки по-нашому — щоби тямилі безглузді кацапи”. Шевченко глибоко переймався освітою українських дітей. Відомо, що після заслання, уже тяжкохворий він пише, видає і розсилає своїм коштом “Читанку”, “Кобзар”, а також задумав видати цілу серію підручників для шкільної освіти. Його турбувала ситуація, що “В школі нас всемо, совершенно всемо наущат, кроме понимания своего милого родного слова” (Повість “Прогулка...”, 1856, Новопетровське укріплення). Минуло понад 160 літ, а ситуація з українською мовою залишається кризовою, і то на усіх рівнях освіти й суспільного життя! А чи не варто нам узяти на щит стрижневий посил Кобзаря: “Наша дума, наша пісня / Не вмре, не загине... / От де, люде, наша слава, / Слава України!”. Шевченко чудово розумів значення освіти і науки в житті народу. Він з гіркою картав українців за невігластво, за “невченее око”, закликав до досягнення вершин науки і своєї, і чужої: “Якби ви вчили так, як треба, то й мудрість би була своя...”, “...і чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь...”. Однак навчання, на думку нашого Генія, мало відбуватися рідною мовою. Звичайно, воскресити Тараса Шевченка і доручити йому кермо України — це зі сфери фантастики. Проте далеко не зі сфери фантастики засвоїти нам усім, “в Україні сущим”, заповіті-гасла мудрого Пророка Тараса Шевченка, щоб остаточно не втратити свою “славну Україну” і не констатувати, що живемо “на нашій — не своїй землі”. Мусимо сповнитися до рідної України такою безкорисливою любов’ю, щоб слідом за Кобзарем могли сказати: “...Та неодажко мені, / Як Україну злії люде / Присплярят, лукаві, і в огні / її, окраденую, збудять... / Ох, не однаково мені”. Власне, у цьому сенсі дієвої жертвовної любові до рідної землі, до материнського слова маємо масово ставати шевченками з його твердою національною і особистою гідністю. Тоді у нас не буде загрози, що нашу рідну, Богом нам дану Україну, обкрадуть, обчухрають злії вороженьки. Тоді у нас не буде принизливої потреби звертатися до майбутнього Президента України з проханням забезпечити функціонування державної мови згідно з Конституцією України. Його шевченківське серце буде камертоном затвердження поваги до української мови в Україні і поза її межами.

Слава Україні! Слава Тарасові Шевченку! Слава мужній українській мові!

Наталія ГУМНИЦЬКА

Рідна мова під опікою держави: світовий досвід

Іван ЮЩУК,
професор Київського міжнародного університету

Новий етап утвердження національної мови у Франції пов’язаний із французькою буржуазною революцією 1789 р. На той час, як наслідок феодальної зневаги до простолюду, “ще цілих шість мільйонів французів (із 25 мільйонів) не знали французької мови і приблизно стільки само не могли вести зв’язної розмови (до цього числа входили 4—5 мільйонів нефранцузів)” (Див.: Доза А. *История французского языка. М.: Изд-во иностр. лит., 1956. — С. 434*), тобто половина населення Франції не володіла мовою своєї країни. Але до влади прийшла національна буржуазія, якій не байдужою була доля нації. Тож завдяки послідовній мовній політиці держави, яка залучила до цієї справи військово повинність, освіту, видання книг, газет, журналів лише французькою мовою, і зобов’язала чиновників вживати мову держави, — французька мова протягом XIX ст. утвердилася як єдина на всій території держави й у всіх сферах суспільного життя.

Наслідки — консолідація нації й духовність економічне зростання Франції, її високі досягнення в науці, культурі і, врешті-решт, в економіці.

І тепер, як відомо, французька держава не байдужа до своєї мови: у законі про вживання французької мови, ухваленому Національними зборами і Сенатом Франції 4 серпня 1994 р., не тільки проголошено, що “французька мова як державна, згідно з Конституцією, є важливою складовою частиною самобутності і національного надбання Франції”, а й встановлено суворі санкції за ігнорування її на території держави.

Коли Італія 1861 р. здобула незалежність, італійська мова ледь жила: із понад 25 мільйонів населення Італії тільки 600 тисяч (приблизно 2,4%) володіли італійською мовою. Причому із тих 600 тисяч переважна більшість — 400 тисяч — була зосереджена в Тоскані і тільки 70 тисяч — у столиці країни Римі. “Італію створено, тепер треба створити італійців”, — робить висновок один із керівників національно-визвольної боротьби. І за дорученням італійського уряду відомий письменник Александро Мандзоні розробляє програму утвердження італійської мови серед населення Італії. “За єдністю управління, збройних сил і законів єдність мови найбільшою мірою сприяє тому, щоб зробити єдність нації відчутною, міцною й позитивною”, — писав А. Мандзоні (Див.: *Касаткин А. А. Очерки истории итальянского языка XV—XX вв. Л.: Изд-во ЛГУ, 1976*). До втілення в життя цієї програми були залучені вчителі, урядовці, преса. І це дало змогу консолідувати населення Італії в одне динамічне італійське суспільство, яке тепер відіграє не останню роль у світі.

Індонезія, у якій є більше 300 мов, понад 300 років перебувала під владою Голландії. Метрополія, бажаючи увіковічити своє колоніальне панування, докладала всіх зусиль, щоб накинати індонезій-

ському суспільству голландську мову. В усіх офіційних установах панувала голландська мова. Усе викладання в школах велося голландською мовою. “Голландська мова стала мовою, якою я думав”, — писав перший президент незалежної Індонезії Сукарно. Тим часом індонезійці, скидаючи колоніальне ярмо, відкинули й нав’язану їм чужу їхньому менталітетові мову.

У незалежній багатомовній Індонезії всі предмети в школі, починаючи з четвертого класу, викладають тільки індонезійською мовою. У вищих навчальних закладах викладання ведеться індонезійською мовою, іноді лекції можуть читати й англійською (вживання голланд-

ської заборонено). Усі індонезійські фільми озвучують тільки індонезійською мовою. У щорічних звітах президента Індонезії про виконання державних планів публікують дані не тільки про стан економіки, а й про видання літератури державною мовою та про лінгвістичні дослідження.

Євреї відродження втраченої майже дві тисячі років тому власної держави тісно пов’язали з відродженням своєї давньої мови — іврит, — які знали вже тільки рабини. Для вивчення івриту створили мережу денних і вечірніх курсів, видавали відповідну літературу, спеціальні газети. Вивченню івриту сприяла й армія: молоді люди, які не встигли добре оволодіти івритом до мобілізації, проходили 180-годинний курс навчання мови під час військової служби, не кажучи вже про дошкільні заклади, шкільну й позашкільну освіту, де строго дотримуються івритомовного режиму (Див.: *Иврит — язык возрожденный: Сборник статей. Иерусалим: Библиотека Алия, 1990*). Сьогодні в Ізраїлі, певно, нема такої людини, яка б не володіла івритом, хоч ця мова ще півстоліття тому була мертвою.

Багатонаціональна Індія докладає значних зусиль, щоб утвердити одну, спільну для всього індійського суспільства мову (при одночасному збереженні регіональних мов). Протягом досить короткого часу з метою розширення вживання мови гінді тут було засновано низку державних організацій, зокрема: Раду з наукової й технічної термінології мовою гінді (1951 р.), Центральний директорат із питань мови гінді (1960 р.),

Центральну асоціацію для навчання гінді (1960 р.), Всеіндійську асоціацію для поширення мови гінді (1964 р.), Центральний комітет з питань мови гінді під головуванням прем’єр-міністра (1967 р.), Центральне перекладацьке бюро для перекладання різних видів літератури на мову гінді (1971 р.), спеціальні центри викладання мови гінді для державних службовців (1975 року їх у негіндімовних штатах було 107 і в гіндімовних — 56). Міністерство освіти встановило систему підвищених стипендій для студентів із негіндімовних штатів, які вивчають гінді, тощо (Див.: *Ганди К. Л. Языковая политика в современной Индии. Пер. с англ. языка. — М., 1982*). І всі ці заходи були і є спрямовані на зміцнення індійської державності й державної єдності справді багатонаціонального суспільства.

Активну політику утвердження державної мови проводять Литва, Латвія, Естонія, які водночас з Україною стали незалежними. Тут не тільки ухвалюють відповідні закони, а й контролюють виконання їх: у Литві це проводить Інспекція державної мови, в Латвії — Центр державної мови. Про наслідки свідчить хоч би така сучасна побутова інформація в Інтернеті: “В Литві на вулицях я не почула жодного слова російською. Висівки, оголошення, меню — все литовською без російського дублювання”. Але навіть там, де спільна для всього суспільства мова не є загроженою й посідає міцні позиції, держава не забуває дбати про мову, справедливо вбачаючи в ній важливий чинник своєї безпеки й могутності.

Керівники Росії, починаючи від Івана III Васильовича, який жорстоко розправився з новгородцями та їхньою мовою, і закінчуючи московськими генсеками, всюди на захоплених територіях інтенсивно насаджували російську мову. Російська мова добре служила й тепер служить Російській Федерації у збереженні та зміцненні її політичних позицій. Центральний уряд Федерації безоглядно втручається в мовну політику національних меншин. Так, 2002 року татарам було заборонено переходити на латиницю (у спорідненій турецькій мові використовують латинську графіку). Для цього було навіть ухвалено закон, який зобов’язує всі народи Російської Федерації використовувати лише кириличний алфавіт.

У конституції Іспанії, де теж є кілька корінних націй зі своїми мовами, записано: “З мов Іспанії кастильська є офіційною державною мовою. Іспанці зобов’язані знати її і мати право користуватися нею”. Американська держава вимагає від усіх своїх громадян, попри їхню етнічне походження, знання англійської мови, — без цього неможли-

во працювати. Німеччина не приймає до себе своїх співвітчизників-репатріантів, якщо вони не володіють німецькою мовою.

“Мабуць, — пише сучасний дослідник, — у жодній із розвинутих капіталістичних країн уряд не приділяє мовним питанням такої великої уваги, як у Японії” (*Алпатов В. М. Япония: язык и общество. — М.: Наука, 1988. — С. 95*). Тут для забезпечення всебічного розвитку й функціонування японської мови створено низку державних установ, найважливіші з яких Державний інститут японської мови, підпорядкований міністерству освіти, й Інститут культури радіо- і телепередач, що належить державній радіо- і телекомпанії. Вони наділені законодавчими правами щодо визначення мовних норм у межах своєї сфери, постійно стежать за появою нових слів і видають їх реєстри. Складено списки “мовного існування” типового службовця, типової домогосподарки тощо. Питання мовної практики посідають помітне місце в японських засобах масової інформації, тут не дивина навіть телевізійні серіали на лінгвістичні теми. “Таким чином, — робить висновок дослідник, — сучасна Японія характеризується активною мовною політикою. Основну роль у її проведенні відіграють державні органи”.

Як показує побіжний перегляд мовної політики чужоземних урядів, мова для них не другорядна справа. Адже, як писав Панас Мирний, “найбільше і найдорожче добро в кожного народу — це його мова”.

Тим часом в Україні діє антиукраїнський закон “Про засади державної мовної політики”. Про його злочинний характер свідчить уже навіть те, що в преамбулі до нього названо сфальшований російсько-український переклад “Європейської хартії регіональних мов і мов меншин” (насправді це “Європейська хартія місцевих і малопоширених мов”), але ні півсловом не згадано Рішення Конституційного Суду України № 10-рп /99 від 14 грудня 1999 року “про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України”. І не тільки зигноровано сам документ, а й злочинно заперечено статус української мови як державної — у кожній статті цього закону після згадки про користування державною мовою йде заперечення українською мовою як єдиною державної: “або іншою мовою”, “або регіональною мовою, або мовою меншини”, а іноді й без камуфляжу: “або російською мовою”. Це замість української мови.

Така ж злочинна поведінка й тих високопоставлених державних функціонерів, які заблокували рішення Верховної Ради України від 23 лютого 2014 року про скасування цього закону. Ганебний окупаційний закон, хоч від його скасування минуло вже чотири роки, і досі нещадно діє, руйнуючи українську державу. Такої наруги над нацією не потерпіли б у жодній іншій цивілізованій країні, якщо керівництво в ній розумне й патріотичне.

Станція Барішівка — колона прямує до пам'ятника Героям

Дорога на Трубіж

Останнім часом, особливо у зв'язку з омріяним “безвізом”, в українців є можливість безперешкодно подорожувати світом. Ми дуже вільно пересуваємося Прагою, Краковом, Мюнхеном і Парижем. Проте в кожному з цих знакових міст ми наполегливо шукаємо українські сліди. Особливо, зважаючи на те, що завдяки советам видатні українці змушені були вирушати в світі. Це теж можна підтвердити рядком Малковича “...наше військо в землі і в світах”, а от далі хочеться заперечити песимістичне “...і ніяка тривога синівська не збере його знову під стяг”. Оскільки, попри моє дуже обережне ставлення до “патріотів”, які, лежачи під телевізором, “люблять Україну”, патріоти, на щастя, є.

Ірина ОЛІЙНИК,
кандидат філологічних наук

Наша нація в чварах сконає...
— Я не хочу це чути! Брехня!
Не над ними калина палає,
не над нами реве вороння...
Іван МАЛКОВИЧ

Саме таке добірне свідоме товариство об'єднав Почесний голова Спілки офіцерів України Євген Лупаков, якого можна назвати провідником національної ідеї. Уже вкотре він силою свого організаторського таланту об'єднує в одному просторі, здавалося б, людей несподіваних, які, представляючи різні вікові, патріотичні й професійні категорії, об'єднані працею заради України не на словах, а конкретними справами. Унікальність цих подорожей в тому, що в їхній основі не просто вшанування тих, хто віддав своє життя за НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, а ще й увічнення їхньої пам'яті та повернення на сторінки історії забутих імен з виховною проєкцією на сучасність.

Ця потреба стала особливо нагальною, оскільки 100-річчя УНР надало поштовх для розсекречення архівів і нового погляду на більшість радянських міфів української історії. Тому наш маршрут після 100-річчя битви під Крутами, що вже не викликають історичного спротиву, проліг Київщиною до річки Трубіж.

Бій на річці Трубіж відбувся взимку 1919 року між козаками Вороньківської, Бориспільської й Барішівської сотень Армії УНР під проводом Івана Міхна й Івана Черпака

та РСЧА біля села Коржі Переяславського повіту. Своїми життями українські бійці-козаки затримали на кілька діб більшовицьку навалу на Київ. Дотепер інформація про реалії бою та імена його учасників маловідомі й мають спірне історичне трактування, хоча, на думку дослідників, битва була однією з вирішальних яскравих сторінок другої російсько-української війни, яка фактично триває і донині. Оскільки саме добровольці Вороньківської та Барішівської сотень на заклик Головного Отамана військ УНР Симона Петлюри стали на захист своєї столиці й держави. Завдяки їм усі урядові установи та архіви евакуювали з Києва до Житомира. Так вони не просто повторили подвиг крутян, а деякою мірою й перевершили його. Саме в день 99-річчя бою біля пам'ятного обеліска у Воронькові вперше прозвучали імена загиблих, героїв, які стали відомі завдяки дослідницькій роботі президента Міжнародного освітнього благодійного фонду ім. Ярослава Мудрого Валентини Стрілько, яка зачитала їх із книги “Грона українських повстань. Антибільшовицький супротив на Бориспільщині в 1917—1932 роках”, у якій наведено інформацію з архівів, що є документальним підтвердженням про те, яким нелегким був шлях виборювання Україною права на свободу й незалежність.

Мандрі “невідомою Україною” можна з певністю назвати робочою поїздкою, оскільки її учасники ставили перед собою конкретні завдання. Краєзнавці, викладачі, науковці, музейні працівники, митці, громадські й політичні діячі об'єдналися в

ініціативну групу з метою розробки заходів до 100-річчя битви на державному рівні. Із цією пропозицією біля пам'ятного знака в Барішівці перед громадськістю і членами Барішівської РДА Київської області виступив голова Бориспільської “Просвіти” Анатолій Ковальчук. Було запропоновано побудувати Меморіальний комплекс на місці бою.

Символічно, що працювати над проектом зголосився автор Меморіального комплексу “Пам'яті героїв Крут” народний художник України Анатолій Гайдамака, який, побувавши на самому місці бою, перейнявся цією ідеєю. Меморіал необхідний тому, що історія, на жаль, має здатність не лише спотворюватися, а й повторюватися. І доказом цього було полум'яне слово продовжувача справи “чорних запорожців”, полку, який за часів УНР мав гасло “Україна або смерть” Василя Ільчишина.

На їхню честь названо нині 72 бригаду

Бойовий дух учасників вшанування підтримував бард, народний бандурист Василь Лютий

Василь Ільчишин виступає біля пам'ятника Героям Трубежа на ст. Барішівка

й сам Василь — учасник бойових дій АТО.

З Євгеном Олександровичем завжди подорожує молодь. Нині це були вихованці військового ліцею ім. Івана Богуна, студенти Військового інституту КНУ імені Т. Г. Шевченка та Київського університету ім. Б. Грінченка.

Українська національна ідея має свої наріжні камені і, звичайно, на першому місці постать Тараса Шевченка. Тому відкриттям і несподіванкою став для нас Барішівський музей Тараса Шевченка. Цікаво, що створений він на основі приватної колекції відомого історика, громадського діяча, продовжувача справи Ханенків і Терещенків Василя Костенка, який не лише подарував унікальні видання Кобзаря, копію посмертної маски Шевченка та багато інших цінних експонатів, а й добився 1987 року відкриття музею, ставши його директором.

Отож мав рацію Генрі Торо: “Знайди свої корені й не метушися стосовно інших світів”. Проте чим ближче ми до відновлення історичної справедливості, тим обережнішими потрібно бути в обіцянках, бо настав час утілювати думки в слова.

Увага! До сторіччя битви на Трубежі залишився 1 рік.

І. БАНДУРКА,

с. Яблунів Гусятинського району Тернопільської обл.

Безсмертна Ольга Басараб

Ім'я українки, громадської та політичної діячки Ольги Басараб стало символом непокори колонізаторам, мужності й героїзму українського народу в його національно-визвольному русі.

першому бою. Горе перенесла мужньо, продовжуючи працювати для рідного народу.

Смілива українка стала організатором і жіночої чоти Легіону УСС у місті Лева. З К. Малицькою зібрали 9 тисяч корон на потреби усусів. У 1918—23 рр. працювала секретарем українського посольства в Фінляндії, радником посольства ЗУНР у Відні, де була також українською розвідницею. Збирала військово-стратегічну й політичну інформацію у Данії, Німеччині, Норвегії та інших державах. Відзначена міжнародною організацією Червоного Хреста за роботу в “Комітеті допомоги раненим і полоненим” у Відні та в “Комітеті допомоги цивільному населенню”. У Відні стала членом управи Українського жіночого союзу.

1923 р. у зв'язку з ліквідацією дипломатичних представництв Української Народної Республіки галичанка переїхала до Львова, де

співпрацювала з Українською військовою організацією (УВО), ставши зв'язковою полковника Євгена Коновальця. Також була діяльна в Головній управі філії Союзу українок у Львові.

9 лютого 1924 року польська поліція на найманій квартирі під час обшуку виявила розвідувальні матеріали про дислокацію військових частин усієї польської армії. Її звинуватили в шпигунстві на користь ваймарської Німеччини та України й ув'язнили в львівській тюрмі. Поляки здогадалися, що заарештували представника українського опору та хотіли виявити українську підпільну мережу, інформацією про яку досі не володіли. Застосували тортури під час допитів. 12 лютого 1924 року в передобідній час Ольгу Басараб знайшли повішеною на вишитому рушнику на ґратах вікна камери. Зімітували самогубство. На жіночому тілі були численні гематоми, сліди від

катування струмом, синці від биття поясом з пряжками, під нігті пхали голки... Також були повикручені ноги та руки, в легні лили кров. Мужня 35-річна Українка залишила напис на стіні камери, надрапанний закривавленими нігтями: “Вмираю замучена, помстїть...О. Б.”. Так героїчно пішла за життя мужня Ольга Басараб, не зрадивши тайни УВО зайдкам.

Завдяки агентам УВО факту смерті у цій в'язниці мужньої Українки приховати не вдалося. Кампанію протесту розпочав і “Союз Українок” та інші львівські українські товариства. З депутатським запитом у Сеймі Республіки Польща виступив голова українського клубу С. Хруцький... І польська влада була змушена розпочати слідство. 26 лютого цього ж року на вимогу брата Северина відбулася ексгумація тіла О. Басараб. Після розтину трупа замученої патріотки перепочували на Янівському цвинтарі на 13 полі за участю кількох тисяч галичан і кількохсот поліцейських. Студенти несли домовину з тілом, похоронну процесію очолили десять священників. Після похорону відбулася масова демонстрація. Невдовзі поляки слідство

у справі загибелі патріотки припинили “за відсутністю складу злочину”(?).

Ім'я Ольги Басараб сповите ореолом мучеництва боротьби за свободу та незалежну Україну. До її могили на Янівському цвинтарі в усі роки приходять тисячі українців. У роковини смерті патріотки на Зелених святках відбувалися панахиди. Поляки палицями розганяли людей, а совети гасили свічки, погрожуючи шанувальникам героїні.

Вдячні нащадки встановили на могилі надгробок (автор проєкту Р. Лісовський). На будинку у Львові, де мешкала безсмертна Українка, встановлено пам'ятну дошку. Одна з вулиць названа її ім'ям, у школі діє музей Ольги Басараб. Організація Українок Канади, Відділ Союзу Українок Австралії названі на її честь. Курінь ч. 8 НСОУ ПЛАСТ носить ім'я Ольги Басараб. Її образ змальований у романі “Країна Ірредента” відомого українського письменника Романа Іваничука.

...Чи здобувається Незалежність України безкровно? Ні! За неї своїм життям розплачуються представники багатьох поколінь українців. Допоки не впаде на світі остання імперія зла, бороть-

Тетяна СОСНОВСЬКА: «Доводиться боротись, хоч я прийшла просто працювати»

— Пані Тетяно, в Національному музеї історії України Ви працюєте не так давно, але зміни — вражають. Що виокремлюєте за цей час?

— Дата мого призначення генеральним директором НМІУ — 26 лютого 2015 року. І головне, що відбулося, — музей став місцем, куди приходять значно більше людей, ніж у попередні роки. Цього вдалося досягти суттєво омолодивши колектив, — не за рахунок звільнення старих кадрів, а заповнюючи вільні вакансії випускниками університетів, аспірантами, молодими науковцями. Коли я прийшла, у музеї працювало 3 кандидати наук, — а це дуже мало, бо статус музею вимагає значно вищого наукового рівня кадрів. Нині маємо вже до 30 кандидатів наук та тих, хто готується захистити дисертації.

— У музеї завжди людно. Чим привабили екскурсантів?

— Я багато думала саме про це, аналізувала, що потрібно зробити, аби музей став цікавим і привабливим для відвідувачів, особливо молодих. Адже громадянська позиція формується в юності і саме на основі знання історії свого народу, своєї країни. Але в часи тотального інтернету і телебачення важливо зрозуміти, що саме спонукає людину виїти з дому і прийти до нас, бо зараз легко переглянути будь-яку інформацію у комп'ютері. Я бачила, що в європейських країнах люди багато часу проводять у музеях, і думала, чому у нас не так. Радилася з психологами щодо того, як працювати з молоддю: і шкільного, і студентського віку, а також як виховувати лідерські якості у наших працівників, які повинні бути ініціативними, мотивованими, зацікавленними і цікавими нашим екскурсантам. Багато думали у колективі, як змінити нашу роботу, щоб музей став улюбленим місцем для відвідувачів. Ми частково змінили експозиції, розробляємо нові виставки, тематичні екскурсії, міняємо їхній формат, урізноманітнюємо їх.

— Як саме Ви змінюєте формат екскурсій?

— Ми побачили, що діти найкраще сприймають інформацію, якщо отримують її від екскурсовода, ближчого їм за віком, і нині більшість наших екскурсоводів — молоді люди до 30–40 років. Прийшли до згоди, що не варто бути суворими з екскурсантами шкільного віку, вони повинні почуватися вільно, їхнє зацікавлення має бути щирим. І якщо вони сміються чи голосно обговорюють почуте, не варто зупиняти, адже якщо їх щось смішить чи викликає потребу обговорити, це добре, бо означає активне сприйняття почутого і побаченого. Спочатку частина наших працівників поставилася до такого правила скептично, але дуже скоро ми побачили, що це правильно. І краще не гримати, якщо дитина ціпає щось руками, а пояснити, що це дуже давній і цінний експонат. Це завжди працює. Ще ми помітили, що у вихідні дні у нас багато відвідувачів із зовсім маленькими дітьми. Для немовлят ми встановили у туалетних кімнатах (і чоловічих, і жіночих,

Відвідувачі Національного музею історії України, які побували там в останні два-три роки, відзначають, що екскурсантів стало помітно більше — а серед них значна кількість юні і дітей. Людина, яка наважилася змінити уявлення українців про музей, — Тетяна Вікторівна Сосновська, працівник культури та радіожурналістка, генеральний директор Національного музею історії України, заслужений працівник культури України. Та нині у неї — непрості часи, бо стала заручницею подій, які не від неї залежать: протест киян проти повільного вкорінення поруч з НМІУ, на території давньої Десятинної церкви, чи то каплиці православної церкви Московського патріархату, чи то вже нашвидкуруч напівтаємно бudoваного “монастиря”, примушує її тепер тримати удар з двох сторін. Бо тепер і Міністерство культури України вирішило перекласти відповідальність за спробу підпалу протестувальниками нововиниклої “церкви” і за її незаконне перебування на території Київського дитинця на керівника Національного музею історії України. Хоча коріння проблеми заглиблено ще у період президентства Леоніда Кучми, за якого, зазначав речник УПЦ МП єпископ Климент, було дано дозвіл на встановлення тут тимчасової будівлі (намету) — православної каплиці.

адже нині частенько з малюками приходять саме татусі) столики для сповивання — і виявлялося, що це дуже доречно. А для 2–3-річних діток у вестибюлі поставили кошик з іграшками.

Ми подбали, аби сама атмосфера музею не тиснула на наших екскурсантів, а була привабливою, світлою. Ми створюємо аудіовізуальне тло у залах музею. Наприклад, у різдвяний період у холі гостей зустрічають мелодії щедривок, а до сторіччя битви під Крутами у нас звучали мелодії пісень тих часів. У залах — стенди з відео- і аудіосупроводженням те-

Серед наших екскурсоводів є кандидати наук, серед лекторів — доктори наук, але важливими є не лише їхні знання, а й те, як емоційно і натхненно вони працюють з групами. Емоція — це те, що може примусити сучасну людину відірватися від монітора і прийти в музей. Тут вони отримують не лише інформацію, а й переживання, занурення в тему, відчуття пов'язаності часів і подій. У нас на вході встановлено гасло “Твоя історія починається тут” — і це повинні пережити ті, хто провів у наших залах кілька годин. Хочу підкреслити, що хоч

всі. Така співпраця приває активну молодь до розуміння, що музей — це не склад старожитностей, а свідок історичних подій і процесів, що тут можна зрозуміти, чому наше життя сьогодні саме таке, знайти відповіді на запитання, чому ми такі, а не інакші, і як нам не зробити помилок у майбутньому, побачити джерела подій сучасних, зрозуміти своїх батьків, дідів-прадітів, усвідомити своє призначення. Я намагаюся, щоб наш музей став для громадських організацій дискусійним майданчиком, полем для творчих пошуків.

— За останні роки Національний музей історії України став також ближчим і для науковців-дослідників історії з усієї країни.

— Так. Я пережила період спротиву працівників фондів нашого музею, коли ми вирішили, що наші фонди повинні бути відкриті і для “сторонніх” істориків. Ми маємо багато експонатів і матеріалів, які ще не описані, не вивчені, і у наших науковців, які працюють у фондах, дуже багато роботи — складної, копійної, ретельної. Але напруга спала, всі заспокоїлися. Зате історична наука, сподіваюсь, виграє.

Раніше я працювала у музеї Тичини. Саме там почала мріяти, щоб люди сприймали музей як частину свого життєвого простору — цікавого і комфортного для них. Багато чого там вдалося, ми вигравали огляди і конкурси, увійшли у фінал європейського конкурсу “Кращий музей Європи—2014”, і саме тоді мене запросили у НМІУ. От я і намагаюся показати, що за великого бажання успіху можна досягти і без великих фінансових потоків та впливових патронів. Насправді у нас в країні ентузіастів, які прагнуть працювати навіть попри невисокі зарплати, багато. У нас ніхто не силує працівників, а вони викладаються, творять, бо отримали тут можливість для творчості. Хоча сприяння і моральної підтримки від Міністерства культури, Уряду хочемо мати більше. Як і розуміння, що ми не просто зберігаємо історичні артефакти, а формуємо українську націю та національну ідею.

— Як прокоментуєте події 25 січня навколо “церкви” на території Київського дитинця, коли громадські активісти пікетували її,

а потім хтось навіть намагався її підпалити? І чи є у Вас сили і на снага боротись?

— Проблема протестів громадян проти незаконного перебування тут “церкви” виникає періодично. Як мені відомо, перші сталися ще у 2009–2010 роках. Зараз розбираємося детально, хто дав дозвіл на встановлення тут каплиці, хто підписував документи. Я почала цю роботу ще 2015 року, щойно обійняла посаду — і мала тоді багато погроз і навіть підтверджень їхньої реальності. Але злякати мене не вдалося.

— А чи має все-таки ця “церква”, чи то “монастир”, хоч якісь документи, які дозволяють їй тут будувати?

— Будівництво в цій зоні, яка підпадає під захист ЮНЕСКО і входить у заповідник “Древній Київ”, недопустиме. Перші петиції про необхідність знесення цієї будови, тоді ще дерев'яної, подавали активісти ще за часів Президента Ющенка, генпрокуратура проводила перевірку і зазначила, що дозволів на будівництво і документів на право користування земельною ділянкою не виявлено. Але тодішня влада нічого не зробила, і перетворення дерев'яної споруди на муровану тривало. У часи Януковича споруду намагалися узаконити, але поки що немає підтвердження, що це вдалося. Тож працюють тільки наші юристи, громадські помічники, а ще деякі політики-державники, які вважають своїм обов'язком підтримати музей і мене. Усе має бути врегульовано відповідно до українського закону, верховенство права має торжествувати. На жаль, ми не отримали допомоги чи підтримки від Міністерства культури України, яке переклало відповідальність за такі складні політичні, чи ж навіть геополітичні, проблеми на наш колектив. А ще спостерігаю, що деякі люди, користуючись нагодою, до цієї проблеми вплітають ще й інтриги та зводять рахунки.

А я прийшла в музей не боротись, а працювати. Та з перших днів довелося воювати: з архаїчними уявленнями про музейну справу, зі звичкою до радянських методів роботи. Люди з укоріненими комуністичними поглядами не бажають оновлення. Нині відчуваю у собі сили для діяльності не лише на ниві музейної справи, а й охорони і збереження культурної спадщини.

Спілкувалася
Ольга ЖМУДОВСЬКА

матики. Популярні у нас інтерактивні екскурсії.

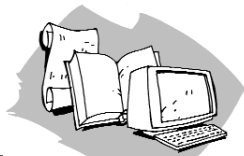
— Але зараз для українців фінансово непрості часи, чи готові вони витратити кошти на музей?

— 2015 року дохід музею склав 840 тис. грн. Результат 2017 року — 3 млн 600 тис. грн. Тож українці готові витратити кошти на музей, але якщо працівники музеїв, — бо це стосується не лише нашого, а й усіх інших музеїв країни, — потурбуються про відвідувачів, докладуть енергії і серця для того, аби всім було цікаво. Не потрібно чекати, потрібно самим закликати до себе — і для цього ми створюємо афіші, сітілайти, оголошення в соціальних мережах. Наші екскурсоводи нещодавно вигдали тематичну екскурсію з каганцями — і екскурсантам цікаво, у вихідні дні навіть є черги. Є у нас нічні екскурсії, є екскурсії для всієї родини, наші молоді науковці читають лекції про УПА чи українських мушкетерів, читав лекції у нас і Святослав Вакарчук. Тематика дуже різна — від історій кохання знаменитих людей до історії відносин України і НАТО.

вхідні квитки у нас не дуже дорогі — від 10 до 100 гривень, але є дні, коли до 12.00 можна прийти і безкоштовно, можливо, хіба що за екскурсію заплатити. Це дні, коли приходять старенькі люди з онуками, вчителі можуть провести класи нашими залами. Для нас важливо, щоб приміщення Національного музею історії України було простором для вільного спілкування, для усвідомлення своєї сутності, свого роду.

— Для багатьох громадських організацій НМІУ став майданчиком для спілкування і творчих пошуків. Чи не складно вам з ними взаємодіяти?

— Це, навпаки, дає свіже бачення для нашого розвитку. Ми разом працюємо над новими темами, вони знаходять у наших залах інформацію, що їм потрібна. Громадські активісти — це переважно молоді люди, які можуть нам підказати, як краще поінформувати в інтернеті про наші заходи і нові виставки. Вони ж наші найкращі помічники, коли ми створюємо нові експозиції про події, які відбуваються нині, свідками і учасниками яких є ми

Володимир ЗАГОРІЙ: «Наш лейтмотив — українська солідарність і патріотизм»

— Володимире Антоновичу, минуло чимало часу від початків конкурсу і палких дискусій, якими його тоді зустріли. Гадаю, варто нагадати характерні особливості тієї ситуації...

— Сьогодні це звучить дивно, адже ми спочатку зазнали атак із різних боків. Нас у штики зустріли агресивні проросійські елементи: це закономірно і зрозуміло. До речі, вони першими відчули націєтворчий потенціал, що його несе наш проект. Але на нас почали нападати й непоодинокі представники національно-демократичного табору. Їхні мотиви: ви, мовляв, змовилися з владою і цим конкурсом творите своєрідну димову завісу, яка має приховати від громадськості актуальну мовну проблему. Це буцімто щось на кшталт підсадної качки. Абсурд! Однак це було. Наші громадські діячі звикли ревниво ставитися один до одного, сваритися один з одним без серйозних на те причин. От і маємо відповідний результат. Ще було чимало тих, хто звинувачував нас у розтринькуванні грошей, а не з наших кишень. І напевно ефективніше використати на якісь інші патріотичні проекти. Так, нібито наш проект не патріотичний, і нібито кошти конкурсу державні, а не з наших кишень. І напевно ми не маємо ні юридичних, ні моральних прав вирішувати, на що дати свої кошти.

А ще ціла веремія здійнялася з приводу того, що переможці й призери нашого конкурсу отримуватимуть грошові винагороди. “Ви морально розкладаєте дітей! — безапелційно заявляли деякі наші звинувачувачі. — Діти самі, з патріотичного обов'язку повинні вивчати державну мову!” Намагалися їм пояснювати: “Гроші мають засвідчити вагу перемоги, важливість знання державної мови”. Нас навіть не слухали, а звинувачували в тому, що ми американізуємо таку благородну справу, як національне виховання дітей, і прищеплюємо їм дух прагматизму. Але що характерно: минуло кілька конкурсів, і ці звинувачення зникли. Нашими адвокатами виступили вчителі та батьки школярів-переможців і призерів конкурсу. Гроші, котрі одержують школярі та студенти, підкреслюють вагу їхньої перемоги, підтверджують, що все це насправді дуже серйозно. Бо за дрібнички й за якісь маргінальні заходи таких сум не виплачують.

— Я теж добре пам'ятаю ту вербальну канонаду з усіх боків, яка супроводжувала перший мовний марафон. Особливо тоді лютували деякі “українські газети читаючіх на руськом язике”. Але все це давно позаду. Конкурс перейшов через непрості випробування, коли його намагалися знищити найпідступнішими методами: від бойкоту очільниками Міносвіти й аж до немислимих інсинуацій довкола нього. Коли ситуація була найскладнішою?

— Спершу про те, коли вона мала найсприятливіші умови. За часів свого міністерування Василь Кремень був дуже уважним до конкурсу, ставився до нього, як до нашого спільного дітища, за яке ми спільно й відповідаємо. Особисто їздив на відкриття мовного турніру в ті області, де офіційно стартував марафон. Міністр особисто брав участь в офіційному закритті конкурсу і врученні сотень премій його переможцям і призерам, а це було справжнє свято державної мови. Наступні міністри вже не виїздили з нами на відкриття конкурсів в області, й лише дехто з них з'являвся в театрі ім. І. Франка на їх закритті, дехто делегував туди своїх заступників. І це при тому, що в наших заходах брали участь президенти держави, голови Верховної Ради та їхні заступники, конкурсом перманентно опікується Світовий конгрес українців. А в Міносвіті знову й знову прагнуть відсунути його на маргінеси, звести до традиційних олімпіад чи незрозуміло яких конкурсів, одному з яких надали ім'я великого Шевченка. Але міжнародний мовний турнір ім. П. Яцика вже давно став яскравим національним брендом і в Україні, і в світовій українській діаспорі. Аж надто дивний це парадокс. Це абсолютно

Добре пам'ятаю, як майже 20 років тому Петро Яцик на зборах Ліги українських меценатів (я тоді була її прес-секретарем) оприлюднив ідею масштабного конкурсу з української мови. У його уявленні це мало бути щось на кшталт олімпійських ігор, але саме з української мови. Яцик сказав, що дає під цей проект великі кошти, які стануть преміальним фондом конкурсу. На думку мецената, такий захід сприятиме піднесенню соціального престижу української мови, яка й у незалежній Україні де-факто не набула того статусу, який належить саме державній мові у своїй країні.

Виконавчий директор Освітньої фундації Петра Яцика в Торонто Марко Роберт Стех і виконавчий директор Ліги українських меценатів Михайло Слабошпицький до найдрібніших подробиць конкретизували цей проект. Він був затверджений на зборах Ліги українських меценатів і його запропонували Міністерству освіти, де проект чомусь зустріли без особливого ентузіазму. Цілий рік там вивчали усі подані з Ліги документи — міністерських функціонерів не задовольняло те, що воно — згідно з положенням про конкурс — не матиме змоги одноосібно його контролювати і визначати (чи призначати?) переможців, які одержуватимуть солідні грошові премії.

І лише коли міністром став Василь Кремень, ідею такої співпраці освітянського відомства і благодійного фонду схвалили. А з легкої руки академіка Ярослава Яцкова (він тоді обіймав посаду першого заступника міністра) конкурс набув статусу міжнародного — Яцків запропонував проводити мовний турнір паралельно з тутешнім у всій світовій українській діаспорі.

Перший мовний марафон стартував у День української писемності — 9 листопада 1999 року і врочисто завершився у травні 2000-го. Глибоко символічно, що ця резонансна в освітньому й національному житті України подія відбулася на межі тисячоліть, ідейно поєднавши тисячоліття, що відходить, із тисячоліттям, що починається. І ось підходить до фінішу вже вісімнадцятий мовний марафон.

Про вчора, сьогодні і завтра Міжнародного конкурсу з української мови імені П. Яцика моя розмова з президентом Ліги українських меценатів, головою наглядової ради фармацевтичної фірми “Дарниця”, доктором фармацевтичних наук, професором, завідувачем кафедри промислової, клінічної фармації та клінічної фармакології НМА-ПО імені П. Л. Шупика Володимиром Загорієм. До речі, ось уже 16 років “Дарниця” — головний меценат конкурсу.

непорівнянні масштаби. Як на мене, то те, що введено в дію постановою Кабміну від 1 червня 2011 року за підписом Миколи Азарова, має абсолютно розмити мету. Там ідеться про те, що цей захід проводиться “з метою... виявлення творчої обдарованої молоді, розвитку її потенціалу...” Одне слово, ще один абсолютно пересічний захід, за яким немає мети національного виховання школярів. Освітнянські чиновники мовчать про причини живучості такого конкурсу в контексті вже сьогоднішніх подій, коли багато чого офіційно культивованого вчора звучить двозначно чи й одіозно сьогодні. Час би вже в цьому заході, котрий, як запевняли нас високі освітянські функціонери, не є альтернативою нашому, посилити національно-виховні акценти. Й уобрази́ти посилення соціального престижу саме державної мови. Це і є реальний патріотичний наголос.

— Усім пам'ятне протистояння Ліги меценатів із горе-міністром Табачником. Завдяки чому організатори конкурсу зуміли вистояти і не дали його пустити під укіс, як це намагався зробити Табачник?

— По-перше, на той час цей престижний популярний проект набув розголосу далеко поза межами України. Коли в Росії почали організовувати конкурси з російської мови, вони відштовхувалися від нашої моделі. Саме конкурсу імені Яцика, на який звернуло увагу російське посольство в Україні, інспірував конкурс із російської мови в Росії та в російській діаспорі. Наш досвід такого масштабного мовного мара-

фону вивчали представники посольства Казахстану і його вже запроваджено там. Отже, конкурс ім. П. Яцика — це щось набагато більше, ніж трафаретне тестування з української мови. По-друге, конкурс — це не який собі стихійний мітинг патріотичних сил з елементами імпровізації. Його зареєстровано в Міністерстві юстиції. Там зазначено, що офіційні організатори конкурсу — Міністерство освіти і науки та Ліга українських меценатів. І відбувається він за участю Міністерств культури, оборони і закордонних справ. Конкурс присвячено три президентські укази (до речі, не відмінені) й спеціальна постанова Верховної Ради, якою введено з-під оподаткування преміальний фонд конкурсу. Табачник від усього цього відмахнувся, удаючи з себе волонтериста-революціонера, і на своїй прес-конференції врочисто заявив: Міністерство організує свій конкурс і відмовляється від конкурсу імені П. Яцика. (“Нехай його проводять самі меценати”). Причина відмови мінтабачника від конкурсу імені П. Яцика — та, що в Міносвіти, батче, немає коштів аж на два такі заходи. Ось у таку фразу вклав він свою неправду. Бо наш мовний турнір відбувається головним чином за кошти меценатів, а Табачник вводив в оману громадськість, щоб вона схвалила його ультралабородні наміри економити міністерські кошти. Отакими й подібними до них методами боролися з нашою справою.

Добре, що разом з нами в обороні заходу стала патріотична громадськість Украї-

ни. Назривав великий конфлікт. Він уже виразно відлунував і в українській діаспорі. Міністр-українофоб у час владарювання Віктора Януковича таки змушений був пригасити свій руйнацький ентузіазм. Ми самотужки, лише з допомогою освітянської громадськості, провели кілька мовних марафонів. Ще раз з'ясувалося, що наш конкурс не по зубах різним табачникам і Ко.

— Котре з Міністерств, окрім освітянського, нині активно бере участь у проведенні конкурсу?

— Міністерство оборони... Воно щороку (без жодної перерви) проводить у всіх своїх навчальних закладах мовний турнір. Від нас вимагають лише методичні вказівки та преміювання переможців. Щодо Міністерства закордонних справ, то воно ще за часів президентства Януковича цілковито усунулося від нашого проекту і, гадаю, навіть не пам'ятає, що було активно причетним до нього, коли працівники посольств у країнах поселення українців урочисто вручали наші нагороди переможцям і призерам конкурсу імені П. Яцика. Цікаво, що Міністерство культури навіть у часи Януковича виконувало покладені на нього обов'язки в конкурсі. Його керівники нагороджували цінними подарунками на сцені театру ім. І. Франка наших конкурсантів. Міністерство резервувало залу театру для проведення цих урочистостей і сплачувало за оренду. І ось незбагнений парадокс: після перемоги Революції гідності Мінкульт категорично відмовився сплачувати оренду театру (це тепер регулярно робить фармацевтична фірма “Дарниця”). Такий факт наводить на сумні роздуми: владі, що прийшла з перемогою Майдану (принаймні мінкультівській!), байдужі національні, патріотичні проекти. Виявляється, для міністрів культури за часів Януковича такі проекти, як наш конкурс, були пріоритетними, а нинішнім очільникам цього ж Міністерства це вже нецікаво. Аж надто двозначна ситуація для команди Євгена Нищука. Ми намагалися достукатися до нього та його помічників, щоб одержати пояснення такого ставлення до конкурсу й до ігнорування обов'язку, записаного за Мінкультом в офіційних документах Мін'юстиції, але, гадаю, легше одержати вичерпну й конкретну відповідь на своє звернення до Президента США Дональда Трампа, аніж до нашого Міністерства, яке очолює “голос Майдану” Євген Нищук. Як тут не згадати сумні слова Франца Кафки: “Революція проходить по землі весняними водами, а після них осідає намуд нової бюрократії”. Мені прикро це говорити, але — мушу! Бо це стосується не особисто мене, а справи беззаперечно важливого значення й ефективного патріотичного виховання підрастаючого покоління. Не чиновникам-тимчасовцям визначати, що є пріоритетне, а що не пріоритетне чи другорядне в діяльності державного органу. Держава починається не з чиновників, яких ми наймаємо на роботу і яких утримуємо, а з нас, громадян, і з громади, і з громадської думки. Це — аксіома. І вона — на противагу теоремам — не вимагає жодного доведення. Чиновники замахнулися вже на приватизацію держави. Вони сіли нам на голови і хочуть переконати, що саме така ситуація — нормальна. Мусимо поставити їх на місце, регламентувати в обов'язках та правах і поставити під контроль громадськості. Не ми, громадяни, для чиновників, а чиновники для нас, громадян.

— Хто нині є найбільшою опорою у Вашому проекті?

— Найперше — національно свідомою освітянська громадськість, яка працює в нашому конкурсі на волонтерській основі. Активну підтримку маємо від “Просвіти”. Зрозуміло, що без усіх цих патріотів ніякого конкурсу не було б. Тут я міг би називати і називати імена тих, хто вже вписав себе своїми діями в історію конкурсу. Нині ж назву тільки кількох із них. Голова журі конкурсу — директор Інституту української мови НАНУ Павло Грищенко, який

Полтавщина у 1905—1916 роках: перші спроби легалізуватися, заснування і діяльність Українського клубу

Полтавське губернське присутствіє: “Відкриття “Просвіти” загрожує громадському спокою”

Упродовж століть Російська імперія заперечувала існування окремого українського народу, нищила українську мову, культуру. Однією з форм опору колонізаційній політиці стала поява товариства “Просвіта” у Наддніпрянській Україні. На початку ХХ століття тут почали створювати “Просвіти” як неурядові культурно-просвітницькі організації, які згодом стали центром національного життя українців. Активну участь у їхній діяльності брали видатні діячі української культури — мовознавець Борис Грінченко, етнограф і письменник Олена Пчілка, історик Дмитро Яворницький та інші. Українські інтелектуали підросійської України прагнули поширити досвід однодумців із Галичини, (у Львові ще 1861 року заснували “Просвіту” як громадську організацію, покликану відроджувати національну свідомість українського народу).

У 1904—1905 роках, після гянебної і нищівної поразки у війні з Японією Російська імперія “дала тріщину”. Втім, прагнучи зберегти імперію, свою владу й унеможливити народні виступи, самодержавство змушене було піти на незначні зміни у питанні прав і свобод. Серед них Указ царя про свободу заснування громадських організацій.

Володимир Шемет

Цим скористалися діячі українського культурно-просвітницького, національно-визвольного руху, який отримав нагоду організаційного оформлення. Зокрема у Києві й багатьох інших містах Центральної й Лівобережної України “Просвіти” були зареєстровані вже 1906 року. Приміром, видатний письменник і громадський діяч Михайло Коцюбинський створив, очолив і зареєстрував разом із колегами Чернігівську “Просвіту” якраз 1906 року.

Архівні джерела засвідчують: перша спроба легалізувати “Просвіту” на Полтавщині теж датується 1906 роком. Однак намагання інтелігенції виявилися марними, оскільки на Полтавщині російський імперіалізм утискував усе українське особливо жорстко, адже окупаційна влада після трагічної для українців Полтавської битви і невдалого воєнно-політично-

2018 рік для просвітян Полтавщини позначений двома знаковими датами. Це 150-річчя з часу заснування товариства “Просвіта” і 100-річчя організаційного оформлення Полтавської обласної структури “Просвіти”. У квітні 1917 року відбулися установчі збори Полтавської міської “Просвіти”. У добу Української Центральної Ради осередки “Просвіти” запрацювали по всій Полтавщині. А перший губернський з’їзд “Просвіт” відбувся сто років тому — у травні 1918-го. З нагоди цих поважних дат полтавські просвітяни розпочали публікацію історико-краєзнавчих матеріалів.

го виступу гетьмана Івана Мазепи постійно позиціонувала Полтаву як “город русской славы”. Отож 21 червня 1906 року Полтавське губернське присутствіє відмовило українській інтелігенції Полтави в реєстрації статуту “Просвіти”. У книзі “Полтавщина в перший рік Української революції” кандидат історичних наук із Полтавського національного педагогічного університету Віктор Ревегук оприлюднив промовисту цитату з цього імперського документа: “Маючи на увазі, що ті заходи, якими товариство хоче впливати на народ, вважаються в нинішні неспокойні часи дуже небезпечними, які можуть викликати безпорядки, а ще до того ж Малоросія становить частину однієї Великої Російської держави і про розбудження національної її політичної свідомості малоросійського народу в той час не може бути й мови, відкриття товариства “Просвіта” загрозувало б громадському спокою, Полтавське губернське присутствіє постановило не реєструвати товариство “Просвіта”.

Кого ж так злякалися окупанти?

Офіційної реєстрації “Просвіти” у Полтаві домагалися Микола Дмитрієв та Панас Якович Рудченко (літературний псевдонім — Панас Мирний). Життя і літературну спадщину просвітянина Панаса Мирного вивчають у навчальних закладах усієї України. Полтавський музей цього українського прозаїка і драматурга є одним із найбагатших в Україні за кількістю експонатів. Близько тисячі речей, книжок, документів і фотографій розміщені в семи кімнатах будинку письменника. Оселя пам’ятає голоси Олени Пчілки й Христі Алчевської, Михайла Коцюбинського й Василя Стефаника, Гната Хоткевича й Володимира Самійленка. Клавіші фортепіано торкалися руки Лесі Українки, Миколи Лисенка та Марії Заньковецької. Тут усе хвилює уяву, повертає в часи Панаса Мирного. Люди йдуть сюди вклонитися пам’яті письменника, відчутти подих минулого, зрозуміти своє ставлення до нього, а відтак — пізнати себе.

Особистість Миколи Дмитрієва менш знана серед полтавців. Першим вагомим кроком з увічнення його пам’яті стало відкриття в часи президентства Віктора Ющенка (2007 рік, з ініціативи ГО “Жіноча громада”) меморіальної дошки на фасаді

Відкриття пам’ятника Котляревському — Дмитрієв другий ліворуч

будинку №3 по вул. Конституції — якраз у цій будівлі мешкав просвітянин. А вже через 9 років потому декомунізаційне законодавство очистило Полтаву від імені Володарського — Мойсея Марковича Гольдштейна — соратника Леніна, учасника більшовицького жовтневого перевороту, комісара друку, агітації та пропаганди більшовицької Росії. Відтепер ця вулиця з ініціативи голови Полтавського обласного товариства “Просвіта” Миколи Кульчинського та очільниці Полтавського відділення всеукраїнської ГО “Жіноча громада” Валентини Шемчук найменована на честь Миколи Дмитрієва. Це непересічна постать нашої історії й культури: адвокат, учасник Братства тарасівців, громадсько-культурний діяч, письменник і публіцист, активіст полтавської “Просвіти”. Походив із родини урядовця Андрія Степановича Дмитренка, вихід-

ця із селян Козачої Лопані, який майже 30 років служив мировим суддею Харкова. Мама, Олександра Іллвіна, — з роду Григорія Квітки-Основ’яненка. Початкову освіту здобув удома, згодом навчався у гімназії, в шкільні роки великий вплив на нього мав Олександр Русов. 1892 року відбував військову службу в Полтаві. Закінчив юридичний факультет Харківського університету, працював присяжним повіреним у Сумах. 1893 року розпочав кар’єру адвоката у цукрозаводчиків Харитоненків. Із серпня 1894 року жив у Полтаві. Публічно виступав на захист селян, ті називали його “своім адвокатом”. Відстоював інтереси Олени Пчілки (мама Лесі Українки, фундатор і перший голова Гадяцької повітової “Просвіти”). За-

хищав від лихварів українського письменника, мистецтвознавця, фольклориста та етнографа Василя Горленка. Був блискучим оратором, прекрасно формулював думку. Письменник, класик української літератури, драматург, один із корифеїв українського театру Іван Карпенко-Карий (Тобілевич) іменував Дмитрієва не інакше, як Українським Ціцероном. У 1905—1906 роках Микола Дмитрієв разом з істориком і письменником Григорієм Коваленком редагував і видавав журнал “Рідний край”, який, наперекір русифікаторським імперським впливам, виходив українською. А ще видавав твори Панаса Мирного, календарі. Сприяв розвитку українського архітектурного стилю: у селі Яреськи неподалік Шишак замовив архітектору Василю Кричевському будинок у стилі українського модерного бароко. На

жаль, цей архітектурний шедевр не зберігся... Микола Дмитрієв вважав, що протидіяти культурній окупації України Російською імперією, зокрема, долати жахливі наслідки зросійщення варто передусім в освітянському середовищі. І не тільки вважав, а й, попри засилля російських чорносотенців і шовіністів, діяв! 1905 року на губернському з’їзді вчителів проголосив заяву-вимогу щодо організації народної школи з українською мовою викладання, а вже наступного року заснував полтавське видавництво “Український учитель”! У липні 1905 року на квартирі Дмитрієва відбувся з’їзд представників українських громад, на якому обговорювали шляхи визволення України з-під ярма російської імперії.

Трагічно загинув, рятуючи сільську дівчину, що тонула, у Пслі. Сучасники стверджували, що на відспівуванні біля Стрітинської церкви зібралася майже вся

Обкладинка книги “Потужна сила рідного слова”

Полтава. “Дітище” Дмитрієва — журнал “Рідний край” — так відгукнувся на жахливу звістку про загибель українського патріота: “Смерть шановного Миколи Андрійовича — се велика втрата для України, вона в йому загубила одного із своїх щирих синів і пильних невсипучих робітників”. Поховали діяча “Просвіти” на Старому цвинтарі, а 1982 року могилу перенесли на центральний міський цвинтар Полтави.

Брати Шемети — видавці “Хлібороба”

Невдачею завершилися й намагання братів Шеметів зареєструвати “Просвіту” в Лубнах. Поштовою до цього стало проголошення “Лубенської республіки”, яка, хоч і на короткий час, виявила величезне прагнення лубенців до вільного життя. “У 1905 році, коли спалахнула Перша Російська революція, владу в місті взяли проукраїнські політики, серед них брати Шемети. У Лубнах був створений коаліційний революційний комітет. Туди увійшли представники Української соціал-демократичної робітничої партії та інших соціалістичних партій, які проголосили “Лубенську республіку”. Органи влади республіки здійснювали владно-адміністративні повноваження у Лубнах та деяких селах Лубенського повіту.

Музей-садиба та пам’ятник Панасу Мирному в Полтаві

Функціонувала Самооборона (Лубенська самооборона), тобто фактично мілітарний орган, який складався з шести бойових дружин, що протидіяли єврейським погромам та арештам революціонерів. Коли революція прогала, то Володимир Шемет постав перед царським судом за організацію “Лубенської республіки”. Але його виправдання у апеляційному суді добився адвокат і студентський друг Микола Міхновський”, — сповістив у статті “Хто ці люди. Брати Шемети” (полтавське Інтернет-видання “Трибуна”)

Микола Дмитрів

журналіст та історик із Лубен Роман Гризун. Історики мало досліджували “Лубенську республіку”, і тому однозначної відповіді, яким було це утворення — державним чи квазідержавним, зараз у науці немає. Проте не викликає сумніву, що Лубенська республіка була проявом не тільки локальної самооборони, а й мала культурні звершення. Приміром, було відкрито українські школи. Ненадовго, шоправда. Після розгону Лубенської республіки школи закривають, але в часи Української революції 1917–21 років брати Шемети стануть засновниками приватних українськомовних гімназій на Лубенщині. А ще у вітчизняну історію брати увійшли як видавці першої просвітницької українськомовної газети на Лівобережній Україні “Хлібороб” (1905 рік). Редагували видання Микола та Володимир Шемети, втім “душею” газети був ідеолог українського націоналізму Микола Міхновський, оскільки визначав її ідейно-політичний напрям. Поява першої українськомовної газети спричинила справжній фурор: у Києві її продавали за спекулятивними цінами, розповсюджувачів заарештовувала поліція Російської імперії. Згодом проти Володимира Шемети порушили кримінальну справу, а газету після виходу п'ятого числа заборонили. Ще 2005 року автор цих рядків ініціював і скоординував заходи Полтавської облдержадміністрації та товариства “Просвіта” (Полтавська і Лубенська організації) з відзначення 100-річчя виходу газети “Хлібороб”. Тоді з нагоди ювілею у Полтаві й Лубнах вдалося спільно з Полтавським національним педагогічним університетом провести дводенну Всеукраїнську наукову конференцію, спільно з облорганізацією Народного Руху України встановити разову ювілейну премію ім. братів Шеметів для відзначення журналістів, які утворювали в інформаційному просторі українську національну ідею. А ще коштом обласного бюджету в рамках випуску соціально значущих видань Управлінням у справах преси та інформації ОДА, яке

мав честь очолювати, видано тематичну книгу “Потужна сила рідного слова”.

1906 рік видався для братів Шеметів насиченим на події. Це і розбудова структур Української радикально-демократичної партії, і спроба зареєструвати “Просвіту” у Лубнах, а ще у квітні Володимира обирають депутатом до Першої державної думи (це був чи не єдиний кандидат, який пройшов до Думи під суто національними гаслами).

Важлива історична подія сталася в Лубнах і 1911 року. Тоді царський уряд Росії заборонив відзначення 50-літніх роковин смерті Тараса Шевченка. Однак у Лубнах завдяки патріотам, які вже через шість років складуть кістяк місцевої “Просвіти”, все ж відбувся вечір із цієї нагоди.

З ініціативи депутата Полтавської міськради Юліана Матвійчука, автора цих рядків та голови міської “Просвіти” Тараса Пустовіта провулок Інтернаціональний у Полтаві перейменовано на честь діячів “Просвіти” — рідних братів, життя і діяльність яких пов’язані з Полтавищиною: громадсько-політичного діяча, члена Центральної Ради Шемета Володимира Михайловича (1873—1933), громадського діяча Шемета Миколи Михайловича (1882—1918), публіциста і політичного діяча Шемета Сергія Михайловича (1875—1957).

Український клуб у Полтаві як предтеча “Просвіти”

Українська інтелігенція Полтави не облишила мрію створити легальне просвітницьке товариство. Через чотири роки після першої заборони “Просвіти” — у квітні 1910 року засновано Український клуб. Серед ініціаторів його створення були Панас Мирний; депутат першої Державної Думи, у майбутньому діяч Української Центральної Ради Павло Чижевський; історик, журналіст і письменник Григорій Коваленко; історик, археолог, етнограф Лев Падалка; один із засновників першої політичної сили на теренах Центральної і Лівобережної України — Революційної Укра-

їнської Партії Кость Шаревський та ін. У дослідженні “Український клуб у Полтаві” (журнал “Пам’ятки України”) історик-архівіст Тарас Пустовіт зазначає: “У своєму звіті до Полтавського жандармського управління агент “Князь” повідомляє, що 11 квітня 1910 року в помешканні присяжного повіреного Євгена Сіяльського (вулиця Шевченківська, власний будинок) відбулося зібрання місцевої національної інтелігенції, яка обрала за мету створити у Полтаві Український клуб. Минуло ще довгих три роки, перш ніж представникам місцевої інтелігенції вдалося реалізувати свій задум. 18 травня 1913 року відбулася офіційна реєстрація Українського клубу, тоді ж було затверджено і склад старійшин — Є. І. Сіяльський (голова), П. І. Чижевський, Г. І. Маркевич, Г. Г. Ротмістров, В. М. Щербаківський, В. Н. Андрієвський, П. П. Макаренко. Вибір голови клубу здається трохи дивним. Проте жодної випадковості тут немає. Адже політичну ситуацію, що складалася у великих містах, аж ніяк не можна було порівняти з “провінційною задухою” невеликих міст зросійщеного Лівобережжя, де всі, навіть потаємно-контрспівативні заходи українофілів відбувалися під пильним наглядом поліції і де за кожним неблагородним дійством стежили ще й добровільні донощики. І у таких умовах доводилося діяти вкрай обережно, постійно охороняючи від владної опіки дічі в виразно національній орієнтацією... Аби не викликати застережень з боку офіційної влади, головою клубу обрано

Сергій Шемет

відомого адвоката Є. Сіяльського. Насправді, провідниками всіх головних національно-просвітницьких заходів у Полтаві, як і раніше, були Павло Чижевський, Віктор Андрієвський, Григорій Коваленко, Вадим Щербаківський”.

Відкриття Українського клубу відбулося у суботу 9 листопада 1913 року, напередодні 75-х роковин від дня смерті Івана Котляревського. Спочатку священник о. Феоділ Булдовський відслужив молебень і освятив приміщення, а потім промову виголосив голова клубу. Серед гостей були видатний український учений-історик і громадський діяч Михайло Грушевський, редактор часопису “Рада” А. Ніковський, автор маніфесту “Самостійна Україна”, один із фундаторів “Братства тарасівців” Микола Міхновський та інші. Український клуб об’єднав представників української інтелігенції Полтави, загалом — близько 120 осіб.

Приміщення використовували для громадсько-культурних заходів, зокрема репетицій хорового гуртка, зібрань музичних товариств. 1914 року до клубу завітали українці Кубані, видатний учений Федір Вовк, письменник і громадський діяч П. Жаботинський. Значним культурним явищем була бібліотека Українського клубу. Автори книги “Будинок українського клубу в Полтаві: пам’ятка історії доби національного відродження та Української Революції” Тарас Пустовіт, Олександр

Супруненко і Володимир Мокляк з’ясували, що “бібліотека Українського клубу нараховувала 2 тисячі томів”, “книгозбірня була неодмінним атрибутом цієї інституції і постійно поповнювалася”.

Вступ Росії в Першу світову війну спричинив посилення наступу російського імперіалізму на будь-які прояви національного життя “іногородців”. Не оминули вони і українських патріотів на Полтавщині. Значну частину заходів Українського клубу блокували, скажімо, лекцію українською мовою з археології та історії України Вадима Щербаківського. А найбільше обурення серед української інтелігенції викликала заборона провести урочисте засідання до столітнього ювілею Тараса Шевченка. У вересні 1914 року за звинуваченням у належності до “мазепинців” і зв’язок з українськими емігрантами заарештували секретаря Полтавської міської думи Григорія Коваленка, який водночас був і редактором журналу “Життя і знання”. 15 лютого 1915 року полтавський губернатор розпорядився закрити прогресивну газету “Полтавський голос”.

Але українське національне життя на Полтавщині не згасло. Згідно з агентурними даними полтавського жандармського управління, агітаційну діяльність у дусі “самостійної України” проводили галичани-“мазепинці”, які в період війни не з власної волі опинилися в Полтаві. Це колишній директор української гімназії в Яворові Іван Прийма, священник греко-католицької церкви Федір Чайківський та ін. Їхній приїзд до Полтави поживив і роботу Українського клубу.

Саме Григорій Коваленко та більшість його колег з Українського клубу 1917 року, в добу Української Центральної Ради таки створять і зареєструють товариство “Просвіта” в Полтаві. Про це — у наступних числах.

Матеріали систематизував Олександр Пустовіт, перший заступник голови Полтавського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта”

Джерела:

- Пустовіт Т. *Український клуб у Полтаві // Пам’ятки України, №8, 2014.*
- Реветук В. Я. *Полтавщина в перший рік Української революції. Доба Центральної Ради (березень 1917— квітень 1918 рр. — Полтава: АСМІ, 2007.*
- Реветук В. Я. *Полтавщина в огні Української революції (1917—21 рр.) — Полтава, видавець Шевченко Р. В., 2014.*
- Потужна сила рідного слова. До століття виходу у світ перших українськомовних видань Східної України. — Упорядник Н. М. Сидоренко, колектив авторів. — Полтава: Рік, 2005.*
- Гризун Р. *Хто ці люди. Брати Шемети. — Інтернет-видання “Трибуна” від 16 серпня 2016 р.*
- В. Мокляк, Т. Пустовіт, О. Супруненко. *Будинок українського клубу в Полтаві: пам’ятка історії доби національного відродження та Української Революції* — Полтава: АСМІ, 2016.
- Білоусько О. А., колектив авторів. *Історія Полтави для 6—11 класів загальноосвітньої школи. — Офіційний сайт “Полтавіка” (НПП-Центру дослідження історії Полтавщини).*
- Історія міста Лубни. — Колектив авторів // сайт “Ехо”, 2016.*

Хлібороб

Просвіти багато не буває

2018-й — рік 150-річчя Товариства “Просвіта” в Україні, для Хмельницької міської “Просвіти” ознаменований підписанням Угоди про співпрацю з в/ч 3053 Національної гвардії України.

Угода передбачає різнопланову співпрацю на взаємовигідних умовах. На виконання Угоди будуть проводитися ТАКІ тематичні заходи: круглі столи, лекції, конференції, відвідування Народного Дому “Просвіти” особовим складом, зустрічі з просвітниками у військовій частині та інше.

Угоду підписали голова Хмельницької міської “Просвіти” Зоя Діденко та командир в/ч 3053 Західного оперативного-територіального об’єднання Національної гвардії України підполковник Роман Березнюк.

Після підписання Угоди військовослужбовці переглянули фільм “Храм української душі”

про діяльність Товариства “Просвіта” в Народному Домі міста Хмельницького.

У рамках раніше укладених Угод Хмельницька міська “Просвіта” успішно співпрацює з Національною академією державної прикордонної служби

України імені Богдана Хмельницького та Головним управлінням національної поліції України у Хмельницькій області.

Плани співпраці з ними на 2018 рік уже затверджені.

Власкор

Коли добром і любов’ю сповнені серця, квітнуть душі і все навколо

Подружжя Марія і Степан Хамари добре відоме не лише на їхній батьківщині, а й у Львові. Це — активні просвітяни, у яких після виходу на пенсію розпочалося надзвичайно цікаве, плідне життя.

Ігор ЧЕРНЕЦЬКИЙ,
сільський голова с. Вербів,
просвітянин;
Ярослава ПАВЛІВ,
просвітянка

Степан Хамар за професією інженер, закінчив Львівський лісотехнічний інститут. Але в душі він педагог, уміє працювати з людьми. Його життя мудрість, авторитет, розуміння суспільних проблем, прагнення постійного виховання молодого покоління своєї держави допомагає йому об’єднувати навколо себе однодумців, знаходити підтримку.

Свого часу він був співорганізатором створення для молодих хлопців художнього профтехучилища у Нижанковичах на Львівщині, де був заступником директора. Досі учні — мебльовики, червонодеревці, різьбярі з вдячністю згадують свого наставника Степана Дмитровича, бо здобутий фах і нині дає їм можливість працювати, бути корисними людям, Україні. За плечима ще 4 роки праці головним технологом на фабриці «Киянкоштайпгоф» і 40 на львівському меблевому комбінаті, де очолював із 1989 року первинний осередок товариства української мови, а відтак — «Просвіти». Цього наполегливого, бездоганного працівника, громадського активіста і нині там пам’ятають.

Скільки сотень літ минуло з часу першої письмової згадки (1448 р.) про село Вербів на Бережанщині (Тернопіль), де народився Степан, але ніхто не написав його історії. А сторінки її цікаві, сумні, трагічні. Назбиралося багато спогадів людей, свідків з рідного села й хутора Старий Вербів — куточка, де народився, і звідки почався Вербів. А скільки часу йому довелося витратити на пошуки матеріалів у архівах. Часто відвідував місця в селі, пов’язані з певними подіями його історії. Проймався до глибини душі минулим, переживав події сьогодення, аналізував, викладав на папір думки, враження.

Так з інженера народився краєзнавець, історик села. І це не фах, а велике покликання, подвижництво. «Молодь має знати нашу історію, щоб не тільки продовжити, а й примножити її славні сторінки», — стверджує Степан Дмитрович. Десять років копіткої роботи — і світ побачила книжка «Історичний нарис села Вербова» (Львів, 1998) до 550-ліття писемної згадки (1448—1998). Її презентація перетворилася на велике свято. Книжка розійшлася миттєво і довелося готувати додатковий наклад, а нині вона — раритет. Недавно побачила світ його друга книжка «Гаївки, веснянки, хороводи та маршові пісні на Великдень у селі Вербів». Нині працює над історією власного родоводу.

Степана Хамара радо зустрічають у селі, він бажаний гість у кожній хаті. Дбає він і про свою стару батьківську хату на хуторі Старий Вербів. Хата його — світлиця з вишитими рушниками на образах — ніколи не зачинається на ключ. Там може перепочити подорожній; там відбуваються

Богослужіння зі священником для тих, хто не може відвідувати церкву в центрі села, куди треба йти близько 2-х кілометрів; там молоді хутора репетирує вертепи до різдвяних свят.

Вихідці села, які мешкають у Львові, обрали Степана головою вербівської громади у Львові. Вони завжди допомагають селу у важливих справах — і фізично, і матеріально. Завжди пліч-о-пліч зі своїм очільником.

Усі, хто знає цю неспокойну, енергійну людину, кажуть: «Він заживіте (тобто — прижиттєво) поставив собі пам’ятник». Ні, не з каменю чи граніту, а своїми заслугами, ініціативами та втілен-

Пам’ятник — погруддя Степану Бандері у с. Вербів. Організатор спорудження С. Хамар

ням їх у життя.

Він — ініціатор і організатор спорудження у центрі села величного монумента «Борцям за волю України», на якому викарбувано 138 імен борців-героїв, пам’ятника невідомим 18-м січовим стрільцям на місці 2-х березових Христів (неподалік Вербова і Бережан є овiana славою і скропленна кров’ю січового стрілецтва у роки I Світової війни гора Лисоня). Просвітянин Степан є організатором спорудження у Вербові на площі Незалежності, де відбуваються важливі заходи, пам’ятника-погруддя Герою України Степану Бандері — першого в Бережанському районі і третього в Тернопільській області. Небайдужий до історії народу, С. Хамар подбав, щоб не осунулася Велика могила на цвинтарі, щоб було обкладено її плитами, щоб на шоглі завжди був новий синьо-жовтий прапор, щоб були викарбувані прізвища героїв-односельців і псевдо невідомого «Бориса».

Завдяки ініціативі Степана виготовлено й освячено 3 меморіальні таблиці в селі (готують 4-ту) й одна у Бережанах. У Бережанах на фасаді міської Ратуші меморіальна таблиця присвячена малолітньому члену ОУН, вихідцю Вербова Григорію Білоусу, якого повісили біля Ратуші навесні 1945 року. На цен-

тральній стіні церкви Успіння Божої Матері у Вербові — всім священникам, які служили на парафії, і зокрема отцю-декану Василю Кушніру, уродженцю Львівщини, пароху села Вербова, будівничому церкви, організатору й голові місцевої «Просвіти», читальні, Товариства тверезості і «Добрый господар», члену правління повітового маслосоюзу. За сприяння Степана прах головного просвітянина Вербова кінця XIX—першої половини XX століття отця-декана Василя Кушніра, який помер від комуністичного терору, з почестями перепоховали із цвинтаря на церковне подвір’я.

На боковій стіні Народного Дому від дороги, теж завдяки Степану, на меморіальній таблиці увіковічено прізвища людей, які, пересуваючись на колінах, розбивали щербини, та завдяки нелегкій праці яких у селі є асфальтована дорога. Він власноруч викарбував їхні прізвища. До глибини душі наш односелець перейнявся долею уродженки Вербова, львівської студентки медицини, молодої патріотки референтки Українського Червоного Хреста Ірини Бабуняк (псевдо «Ніна»), яка, рятуючи бійців, біля села Більче-Золоте Чортківської округи (нині Борщівського району на Тернопільщині) у травні 1945 року потрапила у засідку енкаведистів, які і по-звірячому замордували її на полі бою (30-ма багнетами їй прокололи голову, що й було виявлено під час її перепоховання разом із подругою «Лесею»). До речі, Ірина — сестра Ярослава Бабуняка — засновника і доволінього диригента славнозвісного репрезентативного хору «Гомін» Союзу українців у Великій Британії, почесного члена ВУТ «Просвіта» (1999 р.). Лицарську нагороду Української Головної Визвольної Ради — Бронзовий Хрест Заслуги, яким нагороджена була 1945 року Ірина («Ніна») було недавно доручено від львівської громади вербівців одержати саме С. Хамару для місцевого музею. Та не заспоко-

Монумент «Борцям за волю України» у с. Вербів. Ініціатор і організатор спорудження С. Хамар

юється серце п. Степана. За його ініціативою та небайдужих вербівців ім’я лицарки Ірини Бабуняк («Ніни») — героїні ОУН-УПА ще буде увічнено відкриттям меморіальної таблиці у рідному селі Вербів.

Кошти для здійснення задумів, ініціатив Степан Дмитрович завжди шукає сам за підтримки вихідців Вербова, зокрема й діаспори. Але коли не вистачає грошей, не задумуючись, докладає зі своєї пенсії.

Ще одна дуже важлива справа, яка лежить на серці С. Хамара, — музейна. Він — співорганізатор музею національно-визвольної боротьби ім. Михайла Семчишина («Дона») — педагога-просвітянина, в’язня фашистських концтаборів, провідника ОУН Бережанського округу, брата просвітянина Андрія Семчишина — колишнього завідувача Народного Дому, замордованого 1941 року енкаведистами у Тернопільській тюрмі. За власний коштів Степан Дмитрович виготовив мармурову вивіску на музей, забезпечив чималою кількістю матеріалів, власноруч робив столи, стенди, поточний ремонт, фарбував підлогу і двері, встановлював вікна.

Його ще жартома називають президентом усіх вербівців, бо з багатьма підтримує зв’язок із різних кінців України і світу, намагається схилити небайдужих до добрих справ для села. Він ініціатор спільних із місцевою владою зустрічей, розширених нарад із громадськістю, активістами для обговорення наболілих питань.

У Львові Степан — активний член ради «Просвіти» Галицького району, товариства «Тернопільщина» (вихідців цього краю), товариства «Меморіал», де він теж активний член групи «Пошук».

Важко подавати цифру, скільки могил віднайдено, скільки імен воскресили пошуківці «Меморіалу» (більше тридцять тисяч). Лише по селу Вербів — рідинному С. Хамара їх немало. І п. Степан із великим пієтетом робить все можливе, аби пам’ять про тих, які поклали голову за Україну, жила вічно, дбає також і про чужинців, які лежать у нашій землі, про перепоховання їхнього праху на батьківщину.

Просвітянин С. Хамар із захопленням ділиться враженнями про діяльність «Просвіти» Галицького району Львова, товариства «Тернопільщина». Серед членів товариства багато науковців, високопосадовців, письменни-

ків, митців, людей різних професій. Зустрічі з дітьми і їхніми родинами зі сходу, спільні святкування різдвяних і великодніх свят, обмін делегаціями, різноманітні вечори, відновлення та утвердження українських звичаїв і традицій. А ще — екскурсії відомими місцями України, а також до рідних місць. Майже щоразу С. Хамар відповідає за екскурсію і транспорт.

Пригадується, до Вербова приїжджали великим автобусом 40 львівських просвітян, вони поклали квіти до пам’ятників у селі, відвідали церкву, де їх благословив о. Микола Габоряк, ознаялися з цікавими сторінками історії села, побачили у Вербові знаменитий у XIX ст. на всю Галичину Краснопушанський іконостас, врятований вербівцями від знищення більшовицькою владою у монастирі в 1950-х роках у Краснопуші, відвідали сільський музей (співорганізатор якого — С. Хамар), виставки місцевого народного одягу, старовинних вишивок, старожитностей, збережених для майбутніх поколінь. А ще гості побували у сусідньому селі Жукові та в Бережанах, де мешкала родина Лепких. У Бережанах оглянули під дахом Ратуші чотири музеї: книги, Богдана Лепкого, краєзнавчий і Переслідуваної церкви, де постійно експонують унікальні дерев’яні сакральні скульптури з Вербова, які вербівці пильно оберігали у своїй церкві протягом багатьох століть.

Завдяки Степану Дмитровичу у Вербові побували відомі колективи зі Львова, лауреати багатьох музичних фестивалів: хор-патріот «Гомін» під керівництвом засл. діяча мист. України О. Циглика — на відкритті монументу «Борцям за волю України», тріо бандуристок «Червона калина» під кер. засл. артистки України М. Сороки — на відкритті меморіальної таблиці окружному провіднику ОУН М. Семчишину-«Дону».

Активна участь п. Степана у товариствах «Меморіал», «Просвіта» Галицького району Львова і «Тернопільщина» Львівської області продовжують молодість його душі. Хоч рознівав дев’ятий десяток (народився 14 лютого 1936 року), а він — бадьорий, стрункий, жвавий, готовий підставити плече.

Всеукраїнське Товариство «Просвіта» відзначило його найвищою нагородою — медаллю «Будівничий України». Степан Дмитрович її заслужив. Коли відбувалося вручення цієї поважної нагороди у Львівському оперному театрі, весь глядацький зал аплодував стоячи.

Пам’ятник борцям за волю України у с. Бишки. Співорганізатор спорудження Марія Хамар. Проектант Олег Хамар

Їхня спільна дорога...

Подружжя Хамарів (Марія і Степан) у світлиці-музеї пана Степана в очікуванні гостей

Н. ГОЛОД, директор Бережанського краєзнавчого музею, засл.прац.культ. України, просвітянка;
Я. ПАВЛІВ, член Тернопільського обласного відділення товариства “Україна-Світ” та ВУТ “Просвіта”

Просвітянське подружжя Степан і Марія Хамари — як одне ціле, одного духу люди — “яке їхало, таке здибало”, жартуючи, згадує молодість Степан. Вихований у національній родині, він не міг не помітити і не полюбити цю милу усміхнену чорнявку, з довгою косою, у вишиванці. Цим Марія Голяш і вирізнялася серед студенток Львівського державного університету ім. І. Я. Франка.

Пані Марія пригадує, як вона стояла на автостанції Львова у розпачі — автобус переповнений, а їй конче треба їхати додому у село Бишки Козівського району. Передні двері водій уже зачинив. Раптом із вікна автобуса незнайомий ще тоді хлопець скомандував: “Швидше до задніх дверей!”. Двері трішки розчинилися, хлопець простягнув дівчині руки і майже втягнув її в салон. Пасажирів — голці ніде власти. Так і їхали в тісноті, відчуваючи стукіт сердець один одного...

Удруге Степан і Марія зустрілися на вечорі в університеті. Марія співала в хорі, ансамблі. Відтоді і триває їхня спільна дорога.

Після закінчення механіко-математичного факультету університету дівчина працювала вчителькою математики спочатку у школах Львівської області, згодом — у Львові.

Нелегко було подружжю у радянський час. Батько Степана відбував покарання за націоналістичні погляди. Патріоти українські не були потрібні ні польській, ні фашистській, ні більшовицькій владі. Батька Марії, Івана Голяша, більшовицький режим замордував у Тернопільській тюрмі. (Прізвище Голяш — відоме в історії національно-визвольної боротьби 1940—60-х років).

Маючи “плями” в біографії родин, ні Степану, ні Марії не світила кар’єра, хоч вони були хорошими спеціалістами. Але обоє жили надією і вірили, що все так не буде. Коли повіяло вітром перемен, вступили в Товариство української мови, згодом стали членами відродженої “Просвіти”.

Пані Марія Хамар залучала учнів до відродження українських традицій: організувала в школі гурток, навчала вишивати хрестиком, низкою, робити мережку, добирати узори на блузочки, серветки, руш-

нички. Звичаям і традиціям присвячувала різні заходи.

Перша у Львові в середній школі №70 організувала клас-музей українського рушника, який став центром пропагування українського мистецтва України, Всеукраїнської ліги українських жінок та, як і чоловік — “Просвіти” Галицького району Львова і товариства “Тернопільщина”.

Кімната-музей Степана багата на вироби з дерева (господар — інженер-технолог лісової і лісообробної промисловості): старовинний бамбетель, полички, шафи, різьблені речі — подарунки і власноруч виготовлені у різних техніках — очі розбігаються. Тут і ножна прялка і сніп із льону в кутнику. І картини цікаві з назвами українських пісень: “Ніч яка місячна”, “Човен хитається серед води”, “Козак від’їжджає”, “Над вертепом звізда ясна засіяла” та ін. А яка гарна колекція глечиків, куманців, інших керамічних виробів! І теж у кожного — своя історія.

Кімната музею Степана багата на вироби з дерева (господар — інженер-технолог лісової і лісообробної промисловості): старовинний бамбетель, полички, шафи, різьблені речі — подарунки і власноруч виготовлені у різних техніках — очі розбігаються. Тут і ножна прялка і сніп із льону в кутнику. І картини цікаві з назвами українських пісень: “Ніч яка місячна”, “Човен хитається серед води”, “Козак від’їжджає”, “Над вертепом звізда ясна засіяла” та ін. А яка гарна колекція глечиків, куманців, інших керамічних виробів! І теж у кожного — своя історія.

У Бережанському краєзнавчому музеї діє виставка “Скарби нації” (96 рушників різних областей України) — щедрий дарунок із колекції майстрині Марії Іванівни Голяш-Хамар.

Подружжя Хамарів власними зусиллями звело садибу у Львові, тепер тут мешкають ще два сини-просвітяни Олег та Ігор з родинами. Ця дружна родина живе у злагоді й любові, Господній ласці. Святвечори, Великодні обіди, ювілей ледве вміщують усіх за великим столом, змайстрованим господарем дому. Уся родина — у вишиванках мами, бабусі Марії. Невістки і внучка теж вправно вишивають, бо є з кого приклад брати.

У ювілейні дати Хамарів тут особливо людно: і учні колишні, і колеги, і просвітяни люблять, шанують і поважають це просвітянське подружжя.

Марія і Степан Хамари створили домашній музей. Це дві кімнати у цокольному приміщенні

Кімната Марії — це повні шафи уздовж стіни різного національного одягу: сорочки, блузки, запаски, спідниці, кептарі, горсики, жупани, кожухи, плахти, горботки. На стінах — рушники. І не просто так собі всі ті речі. Ними промовляє вся Україна, регіони, краї. Кожна диво-річ — це окрема історія. А берегиня всіх цих скарбів ще й активний член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, Всеукраїнської ліги українських жінок та, як і чоловік — “Просвіти” Галицького району Львова і товариства “Тернопільщина”.

Кімната-музей Степана багата на вироби з дерева (господар — інженер-технолог лісової і лісообробної промисловості): старовинний бамбетель, полички, шафи, різьблені речі — подарунки і власноруч виготовлені у різних техніках — очі розбігаються. Тут і ножна прялка і сніп із льону в кутнику. І картини цікаві з назвами українських пісень: “Ніч яка місячна”, “Човен хитається серед води”, “Козак від’їжджає”, “Над вертепом звізда ясна засіяла” та ін. А яка гарна колекція глечиків, куманців, інших керамічних виробів! І теж у кожного — своя історія.

С. Хамар — другий праворуч, голова Вербівської делегації у с. Поручин на місці загибелі першого провідника молоді Вербова Миколи Семчишина (С. Хамар ініціатор упорядкування і встановлення на могилі дубового хреста)

А ще — альбоми, світлини. А в них — життя просвітян, цікаве, багатогранне.

Марія і Степан — що голка і нитка: куди голка — туди нитка. Вони разом усюди. Бо обоє — активні просвітяни, вихідці Тернопілля. І кожен з них любить свій край і Україну, переживає за її долю.

Пані Марія — ініціатор і співорганізатор у рідному селі Бишки Козівського району створення музею національно-визвольної

боротьби ОУН-УПА ім. Якова Бусола. 8 жовтня 2017 року Бишки були центром відзначення в обласному масштабі 75-ліття Української Повстанської Армії. Адже у 1943—45 роках саме Бишки були столицею воюючої УПА. У хаті, де організовано музей, був штаб УПА. Тут перебували визначні діячі Центрального Проводу. У дні святкування ювілею частина дійства проходила біля пам’ятника “Борцям за волю України” архітектором якого є син Олег, а співорганізатор спорудження — пані Марія.

Як член товариства “Тернопільщина”, львівської організації товариства “Пошук”, Марія Іванівна не відстає від чоловіка у своїх ініціативах і громадських справах. Завдяки її ініціативі й організаторському хисту постав на цвинтарі пам’ятник невідомо-

С. Хамар — другий праворуч, голова Вербівської делегації у с. Поручин на місці загибелі першого провідника молоді Вербова Миколи Семчишина (С. Хамар ініціатор упорядкування і встановлення на могилі дубового хреста)

мим воякам ОУН-УПА — цвіту нації. Проектантом пам’ятника теж був син Хамарів. Пані Марія є ініціатором і організатором спорудження каплички Матері Божій біля пам’ятника.

На відзначенні 75-ліття УПА у селі Бишки п. Марії було доручено отримати для музею лицарську нагороду Теодозії (“Дарки”) Підгайної — дружини обласного провідника ОУН Тернопільщини Юліана Гуляка (“Токаря”). “Дарка” — член жіночої референтури

Степан Хамар з просвітянами Львова на покладанні квітів біля підніжжя пам’ятника Шевченку в Канєві. Під час поїздки козацькими шляхами

окожного проводу ОУН 1941—1943 рр., працівник штабу військової округи “Лисоня” (1944—1947 рр.). Мешкала у домівці п. Марії 1942 року із сином Аркадієм, прах якого покоїться в бишківській землі. Сама ж мужня “Дарка”, уродженка с. Велика Березовиця, загинула в с. Гаї Шевченківські у криївці разом із подругою Стефанією Ткач. Нині там споруджено мармуровий пам’ятний знак. Пам’ятний хрест “Гулякові Аркадієві — синові УПА 1944—1945 рр.” у с. Бишки ініціювала Марія Хамар, яка помагала бавити хлопчика.

Краєзнавчі розвідки про долю героїв УПА, які перебували в с. Бишки, про тих, кого знала, лягли в основу її книжки “У Бишках на край лісу”, у якій п. Марія вилила на папір, те, що боліло, що лежало на серці. Це розповідь про мужню боротьбу воїнів та воячок УПА, страждання, депортації, яких зазнали родини борців за волю України.

А ще п. Марія — автор та упорядник розкішного альбому “Мої вишивки для тебе, рідна Україно”, у якому і тематичні рушники, і український національний одяг, і скарби з родинної скрині, витвори власних рук.

27 січня 2018 року п. Марії Хамар Господь подарував — 80! А вона — душею молода, планами і мріями багата, з молодечим запалом, добрим поглядом очей, привітною і широю усмішкою. З такими, як п. Марія, все навколо стає світлішим. На любові до рідного, на таких ентузіастах і патріотах, як подружжя подвижників-просвітян Марії та Степана Хамар, і тримається світ.

На посвяченні пам’ятника невідомим воякам УПА в с. Бишки. Ініціатор Марія Хамар (перша праворуч). Ліворуч перший — проектант, син Олег, третій — Степан Хамар. 2012 р.

На виставці 90 вишитих рушників з усієї України. У Бережанському краєзнавчому музеї, 2009 р.

Ватра гуцульської містерії

Василь НАГІРНЯК,
голова Верховинської РО ВУТ
“Просвіта” ім. Тараса Шевченка,
заслужений журналіст України
Фото **Марії МАКІВНИЧУК**
та **Василя МАНУЛЯКА**

Дивовижний гуцульський світ культури, мистецької автентики привезли творчі колективи зі столиці Гуцульщини — Верховини. Відкрив театралізоване автентичне свято-фестиваль гуцульської культури священник Львівської Єпархії УПЦ КП отець Олексій молитвою за полеглих героїв у боротьбі з московськими окупантами на Донбасі та поблагословив усю галицьку громаду і гостей краю на цьому святочному заході.

З вітальними словами до львів'ян та гостей славної Галицької столиці звернувся голова Львівської обласної державної адміністрації Олег Синютка, Ігор Пасічняк, голова Верховинської район-

Автентичний дух культури і мистецтва незабутніх предків запалав ватрою гуцульської містерії у княжому Львові. На проспекті Свободи біля пам'ятника Тарасові Шевченку, що височить із бронзовою стелею “Хвиля Народного Відродження”, відбувся День гуцульської культури у Львові.

Народний аматорський хореографічний колектив “Запальні гуцули” з мальовничого села Віпче, керівник — Василь Ілюк

ної ради Іван Шкіндюк, голова Львівського суспільно-культурного товариства “Гуцульщина”

Василь Коржук. Промовці закликали завжди пам'ятати наших Героїв, які утверджували державність України та захищають її Свободу і Незалежність на Донбасі. Тих людей, письменників, творчу інтелігенцію, митців, які об'єднувалися на Гуцульщині, у Криворівні, Жаб'ю, культура яких надихала на збереження духовних скарбів української нації.

Творчі народні колективи, а це більше 150 учасників, п'ять годин поспіль демонстрували на сцені унікальне автентичне мистецтво Верховинщини — гуцульську музику, співанку, запальний народний танець, гуцульське весілля, театраль-

Святова хода колядників

не мистецтво, показ автентичної гуцульської убири (одягу) та багато інших яскравих самобутніх талантів. Насолодитися чарами гуцульського дійства і відчуті справжній дух Гуцульщини змогли понад 50 тисяч глядачів.

Обабіч сцени у виставкових павільйонах діяла святкова виставка-продаж виробів декоративно-ужиткового мистецтва, вишивки, ткацтва, кушнірства, бісероплетіння, писанкарства та інших видів народного мистецтва Гуцульщини.

Народні умільці, а їх прибуло до Львова більше двадцяти, ділилися секретами давніх гуцульських промислів, демонстрували майстер-класи з виготовлення гуцульського одягу, виробів декоративно-ужиткового мистецтва, вдягання гуцульської княгині.

Верховинці запропонували львів'янам та гостям міста ту-

ри вихідного дня мальовничим гуцульським краєм і запрошували у туристичні мандрівки Карпатами — на Говерлу, Піп Іван, Писаний камінь, Бребе-нескул, Ребра, Шпиці, Дземброню, Довбушанку.

— Ви побачили феєрію мистецької автентики Верховинщини і неймовірної краси колоритні гуцульські дійства, — сказав в інтерв'ю кореспондентам голова Верховинської районної ради Іван Шкіндюк, який і є безпосереднім організатором свята. — Львів'яни і гості краю відчували справжній дух Гуцульщини, який передається через коляду, музику, спів, запальний танець, гуцульську убиру. У цьому колориті гуцули живуть, спілкуються з горами і довколишнім світом. Гуцульську культуру потрібно зберегти, надихнути автентикою всю Україну і передати її нащадкам.

Феєрія мистецького свята

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2018

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 76

на 1 місяць
на 3 місяці

14 грн 56 коп.
42 грн 25 коп.

на півроку
на рік

80 грн 90 коп.
159 грн 20 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,

вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у лютому — 12 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

